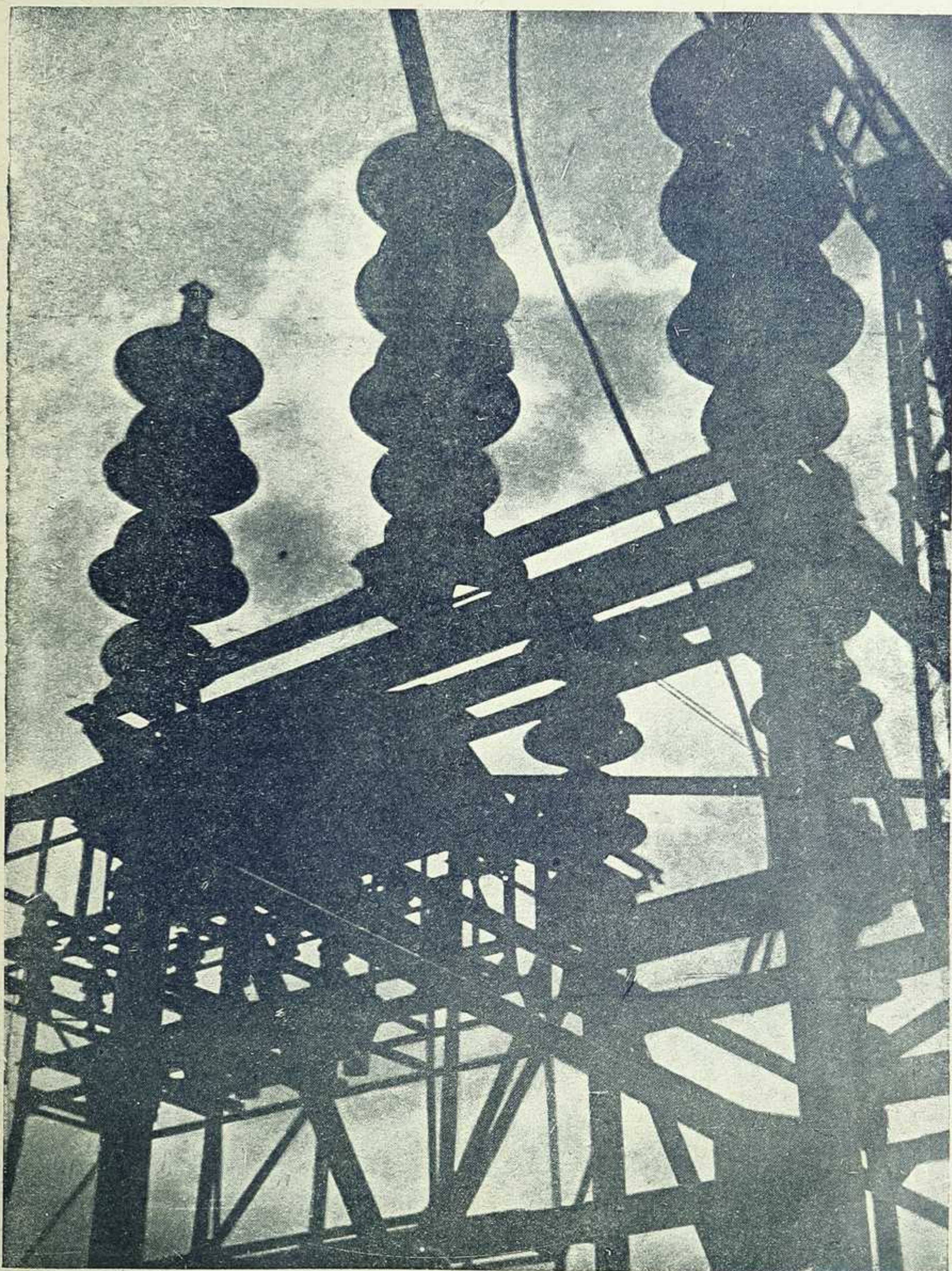
ЧЫРВОНАЯ БЕЛАРУСЬ

ЦАНА 15 КАП.

N 21-22

АСІНСТАН УСТУПІЎ У СТРОЙ!

ФОТО УЛ. СЕМЯНЯКІ

ПРЫМАЕЦЦА ПАДПІСКА НА 1931 ГОД

САВЕЦКАЯ КРАІНА

НА НАВУКОВА-ДАСЬЛЕДЧЫ, НАВУКОВА-ПАПУЛЯРНЫ КРАЯЗНАЎЧЫ ЧАСОПІС

„САВЕЦКАЯ КРАІНА“—НАВУКОВА-ДАСЬЛЕДЧЫ, НАВУКОВА-ПОПУЛЯРНЫ МАРКСЫЦКА-ЛЕНІНСКІ КРАЯЗНАЎЧЫ ЧАСОПІС—ЗЬМЯШЧАЕ АРТЫКУЛЫ НАВУКОВА-ДАСЬЛЕДЧАГА, НАВУКОВА-ПОПУЛЯРНАГА, ПАЛІТЫЧНА-МАСАВАГА, ПУБЛІЦЫСТЫЧНАГА, АПІСАЦЕЛЬНАГА ХАРАКТАРУ, А ТАКСАМА КРАЯЗНАЎЧЫЯ НАРЫСЫ, МАРКСЫЦКА-ЛЕНІНСКУЮ КРЫТЫКУ, РЭЦЭНЗЫІ І БІБЛІОГРАФІЮ.

„САВЕЦКАЯ КРАІНА“—МАГУТНЫ БАРАЦЬБІТ ЗА МАРКСЫЦКА-ЛЕНІНСКУЮ ІДЭОЛЁГІЮ, ЗА ДЫЯЛЕКТЫЧНЫ МЭТОД МАРКСА—ЛЕНІНА Ў КРАЯЗНАЎСТВЕ І НАВУЦЫ, МАГУТНЫ БАРАЦЬБІТ ЗА ГЕНЭРАЛЬНУЮ ЛІНІЮ КОМУНІСТЫЧНАЕ ПАРТЫІ.

„САВЕЦКАЯ КРАІНА“—ВАЯЎНІЧЫ ЗМАГАР З ВАРОЖЫМІ МАРКСЫЗМУ-ЛЕНІНІЗМУ ПЛЫНЯМІ Ў КРАЯЗНАЎСТВЕ І НАВУЦЫ, СТАВЯЧЫ ЗАДАЧУ ВАЯЎНІЧА ЗМАГАЦЦА З КОНТРРЭВОЛЮЦЫЙНЫМ БЕЛАРУСК. НАЦЫЯНАЛ-ДЭМОКРАТЫЗМАМ ЗА ПРОЛЕТАРСКУЮ НАВУКУ І КУЛЬТУРУ, ЗА САВЕЦКАЕ КРАЯЗНАЎСТВА.

„САВЕЦКАЯ КРАІНА“—СТАВІЦЬ ЗАДАЧАЙ МОБІЛІЗАЦЫЮ ШЫРОКІХ МАС НА ДАСКАНАЛАЕ НАВУКОВАЕ ДАСЬЛЕДВАНЬНЕ ВЫТВОРЧЫХ СІЛ БССР У ІНТАРЭСАХ СОЦЫЯЛІСТЫЧНАГА БУДАЎНІЦТВА І НА НЕПАСРЭДНЫ ЎДЗЕЛ У ГЭТЫМ БУДАЎНІЦТВЕ.

„САВЕЦКАЯ КРАІНА“—ЗА САВЕЦКАЕ КРАЯЗНАЎСТВА.

„САВЕЦКАЯ КРАІНА“—ЗА ПЕРАБУДОВУ ЎСЕЙ КРАЯЗНАЎЧАЙ ПРАЦЫ НА НОВЫХ ВЫТВОРЧЫХ АСНОВАХ. КОЖНЫ ЗАВОД, КОЖНАЯ ФАБРЫКА, КОЖНЫ САЎГАС, КОЛГАС—ДАЁШ КРАЯЗНАЎЧЫЯ ЯЧЭЙКІ ДЛЯ ВЫВУЧЭНЬНЯ ВЫТВОРЧЫХ СІЛ У ІНТАРЭСАХ ПАСЬПЯХОВАГА СОЦЫЯЛІСТЫЧНАГА БУДАЎНІЦТВА.

„САВЕЦКАЯ КРАІНА“—ОРЫЕНТУЕЦЦА НА МАСАВАГА КРАЯЗНАЎЦУ. ПАРТЫЙЦЫ І КОМСАМОЛЬЦЫ, БЕСПАРТЫЙНЫЯ РАБОЧЫЯ, КОЛГАСЬНІКІ, БАТРАКІ, БЕДНАТА І ЛЕПШАЯ ЧАСТКА СЕРАДНЯКОЎ, СТУДЭНЦТВА, ВУЧНЁЎСКАЯ МОЛАДЗЬ, ВЯСКОВАЯ І ГАРАДЗКАЯ ІНТЭЛІГЕНЦЫЯ, АДДАНАЯ СПРАВЕ СОЦЫЯЛІСТЫЧНАГА БУДАЎНІЦТВА—АКТЫЎНА ПІШЭЦЕ Ў ЧАСОПІС ВАШЫ КРАЯЗНАЎЧЫЯ ДОПІСЫ.

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У МЕСЯЦ

УМОВЫ ПАДПІСКІ:

На год		На 9 м.		На 6 м.		На 3 м.		На 1 м.	
р.	к.	р.	к.	р.	к.	р.	к.	р.	к.
4	—	3	25	2	25	1	25	—	50

Падпіска з кожнага месяца

ПАДПІСКА ПРЫМАЕЦЦА:

У бюро падпіскі „Кніга-Поштай“ (Менск, Пляц Волі, 5), у рэдакцыі часопісу (Менск, рог Ленінскай і Унівэрсытэцкай, 29-35 Краязнаўства), ва ўсіх паштовых аддзяленьнях, у раённых і акруговых краязнаўчых організацыях і ва ўсіх кнігарнях Беларускага Дзярж. Выдавецтва і інш.

САВЕЦКАЯ КРАІНА ПРАДАЕЦЦА: у Цэнтральным бюро Краязнаўства пры Бел. Акадэміі Навук, ва ўсіх аддзяленьнях Белдзяржвыдавецтва і ва ўсіх аддзяленьнях і кнігарнях іншых выдавецтваў.

Пролетары ўсіх краін, злучайцеся!

ЧЫРВОНАЯ БЕЛАРУСЬ

Лістапад 1930
№ 21-22

АДРАС РЭДАКЦЫІ:
МЕНСК, САВЕЦКАЯ, 63.
Тэл. 17-09

АСІНСТАН ЗАГАВАРЫЎ

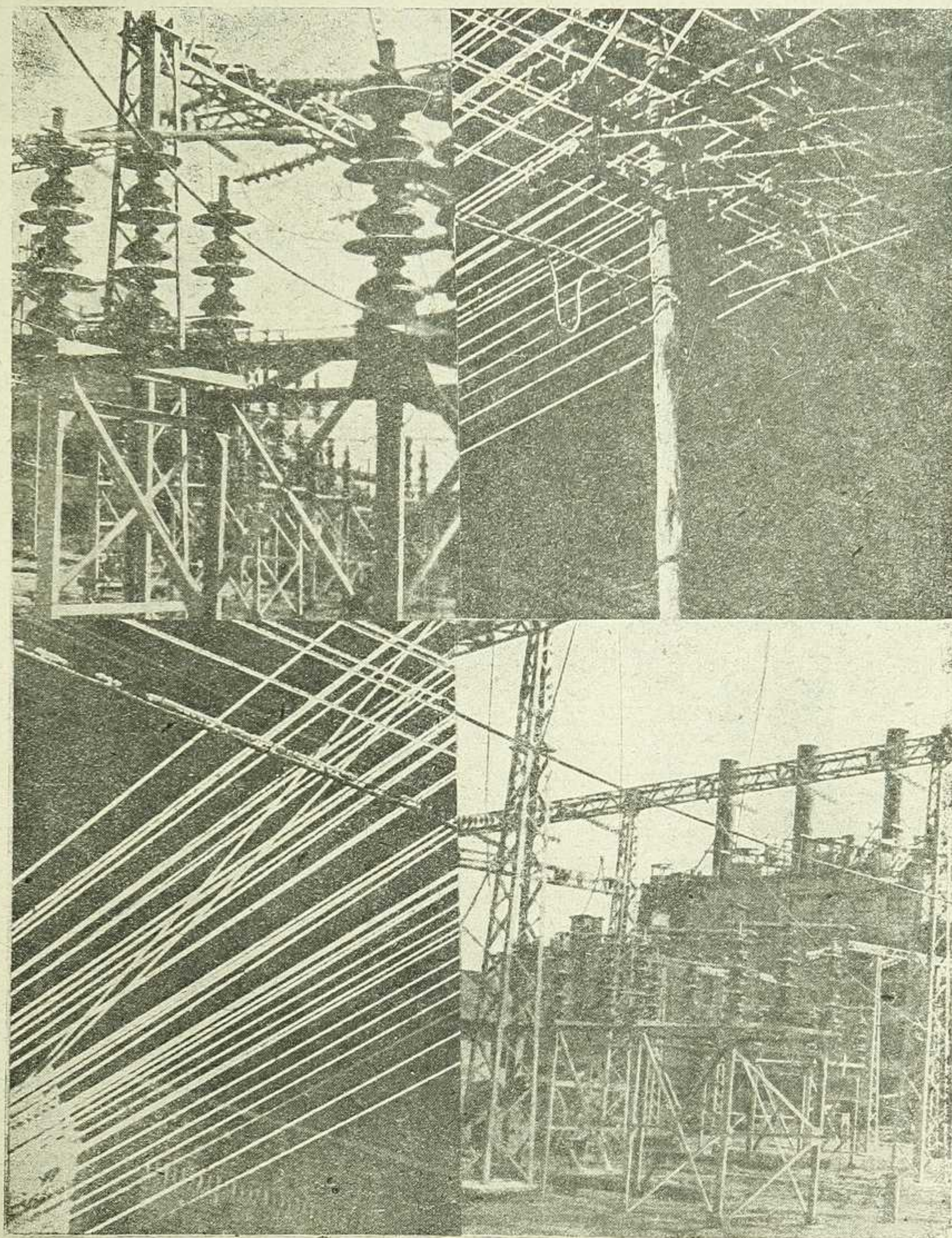

Фото Ўл. СЕМЯНЯКІ

Ударнік Вінгель

АПАВЯДАНЬНЕ КУЗЬМЫ ЧОРНАГА.

МАЛЮНКІ ВАЛ. ВОЛКАВА.

Цяперашнія перадавыя ўдарнікі—Гімпаль, з такарнага цэху. і Весялоўскі, са зборачнага цэху, летась пазналі былі раз старога знаёмага. Спатканьне адбылося на тэрыторыі заводу, на нашым вузкім заводзкім дварэ. Раўла сірэна. Вячэрняя зьмена заступала дзённую. Гімпаль і Весялоўскі, сышоўшыся ля фабкомаўскага ганку, рушыліісьці ў страўню, а адтуль дадому... Раптам заўважылі як-бы знаёмага чалавека ля шырозна адчыненых дзьвярэй у ліцьцёвы цэх. Чалавек быў танклявы крыху, сярэдніх год, даволі высокі. Закурадымленая кепка была нацягнена на лоб і з-пад казырка пазіралі ясныя вочы на спрытны рух пальцаў з махорачнаю паперaю: ён закурваў.

— Эге-гэ, бачыш,—штурхануў Весялоўскі Гімпаля,—прыгледзься адно, ты нідзе ня бачыў гэтага чалавека? І, здаецца. ён тут новы, бо няўжо-ж дагэтуль я не спаткаў яго тут дзе.

— Чаму ня бачыў,—адказаў Гімпаль,—нешта была ў мяне з ім... Чакай-жа, хто-ж гэта можа быць?

Яны падышлі бліжэй і Гімпаль, каб пачаць гаворку, працягнуў руку:

— Дай, таварыш, паперы, закурыць.

І ўжо засадзіў руку ў кішэню і набраў у тры пальцы махоркі, як той спакойна сказаў:

— Паперы? От зараз.

І сам стаў прыглядацца да Гімпаля. У гэты момант Гімпаль, і Весялоўскі яго і пазналі. Пазналі па голасе.

—Вінгель!—сказалі яны абодва разам.

— Я і сам на вас прыглядаюся. Гімпаль? Весялоўскі?

Спакойна, бяз жаднага зьдзіўленьня, ён працягнуў ім абодвум руку і стаяў з імі ня доўга: сірэна пакінула раўці, апошнія фармоўшчыкі вышлі з ліцьцёвага цэху; там штосьці бляшанае забразгала, хтосьці моцна загаварыў...

— Ну, дык я йду, браткі,—сказаў Вінгель і адразу пайшоў, сказаўшы толькі:

— Дык гэта вы тут? Гэта старое месца ваша? Той самы даўнейшы Хукманаўскі завод, што тады гаварылі?..

— Але.

— А я тут нядаўна.. Ну, іду.

Назаўтра раніцою, чакаючы хвіліны заступаць на сваю зьмену, Весялоўскі ўспамінаў пра ўчарашняе спатканьне. Успамінаў не таму, што нам хацелася вельмі пачуць пра Вінгеля—мы, хто ведаў яго, Вінгеля ня ведалі і яшчэ ня было прычыны як-небудзь іначай ад усіх, адмыслова, уведаць яго. Весялоўскі гаварыў, так сказаць, дзеля свае прыемнасьці, бо любіў ён успамінаць свае ранейшыя прыгоды, і такі пагаварыць часам любіў. А гаварыў ён удала, на язык быў востры, калі скажа слаўцо, ды прыкажа, дык доўга будзеш памятаць, навылёт ён пройме цябе сваім словам. Здаецца і словы, тыя самыя што і ва ўсіх нас; калі ён гаворыць, скажам, пра стрэльбу, дык здаецца, порахам навакол пахне.

Слухаючы яго ў тую раніцу, мы, хто сам валачыўся калі з вінтоўкаю на лагчыністых дарогах і цулоўных узьлесках, уявілі сабе, як жывы, той дзень, калі Весялоўскі і Гімпаль першы раз былі спаткаліся з Вінгелем.

„Невядома куды бегла сьцежка—праз дубняк, праз асіньнік. цераз ручаіну пад крушыньнікам, цераз паўзьлесную дарогу, і зноў у лес—у дубняк, у асіньнік... Ядловец астаўся на ўзьлеску, крушыньнік згусьціўся над самаю ручаінаю. Драсён у самай чысьцюсенькай вадзе. Страшэнная моц як біла ў нос лесавая вільгаць. Пахла восень. Птушкі даганялі сонца. Бусел цындаўся на той бок лесу, ля ядлоўцу. Даўно пара яму выляцець! Сьцежка вяла проста. Пад крушыньнікам было ціхутка. На дубох сьпелі жалуды. Асінавы кусток тросься і лепетаў. Дробныя птушкі пстрыкалі навакол, грыбны водыр цёк з зямлі, верасы цьвілі скрозь над імхамі. Дробны каршачок плаваў над асіньнікам, вавёрка імчалася цераз дубы. Лес маўчаў. Сонца жыло на яго вяршалінах..."

— От там мы, гэтак, і спаткалі яго, Вінгеля. Цяпер я вам гэтак расказваю ўсё і сам веру, што гэтак прыгожа было навакол. Але гэта я толькі цяпер успамінаю. А тады, дык зуб на зуб у нас не пападаў з Гімпалем. Што-ж, так сказаць, без аховы закону, смальнуў хто з-за куста, дастаў душу—дык яшчэ яму падзякуюць, што зьвёў са сьвету здрадніка „айчыне" (Весялоўскі з вобразным прыціскам сказаў апошняе слова). Адным словам, мы з Гімпалем былі дэзэртырамі з царскае арміі. Гэта была апошняя восень перад рэволюцыяй. Немцы растрасьлі нашу часьць, дык мы, прызнацца, ня лішне і бедавалі. Немцы займалі мясцовасьць шпарка, а мы ледзьве ногі валаклі. Няхай будзе, што будзе—падумалі мы і падаліся ціхом з шырокае дарогі ў гэтую сьцежку. Я-то яшчэ сяк-так, а мой небарак Гімпаль, дык проста можна сказаць, канае ідучы. Гімпаль мой родам з Беластоку, там яго сям'я, а Беласток даўно ўжо ў немцаў. От ён і адважыўся—хоць, кажа, у палоне буду, але на аднэй тэрыторыі з дзецьмі і жонкаю. Асабліва насьпела ў яго думка, як засмаліў быў яму ў вуха за нешта фэльдфэбэль. А генэрал трымаў прадмову: „...кто уб'ет изменника отечеству. суду не подлежит..." Ну дык чорт-жа тваю мацеру бяры з тваім „ацечаствам",—сказаў Гімпаль і пацягнуў мяне за сабою. Самае важнае—каб як ціха фронт перайшоў! Апошнія дзён два, дык нават ужо і гарматы пакінулі раўці, немцы ціхом, па пятах. смалілі і ўсё. Вінгеля мы ўбачылі ў самай гушчырні кустоў. „Ён пераабуваўся. Мы як наткнуліся на яго, дык адразу сумеліся. Сядзіць сабе салдат і анучу на нагу накручвае, а навакол ціха, як дома... Ну, але далей другім разам"..

І Весялоўскі рушыў у свой цэх. А пасьля мы дазналіся канец гэтага расказу.

Вінгель кінуў к чорту вінтоўку і назіркам ішоў дадому, таксама недзе пад Беласток. Яны ўтраіх шчасьліва праседзелі ў блізкім лесавым хутарку фронт, праседзелі пад руінамі, на попелішчы. А там— разышліся: Вінгель—дадому, а Гімпаль пацягнуў ціхом Весялоўскага ў Беласток. Там іх і ўзялі ў лягер палонных, як былых вайскоўцаў. От пакуль што і ўсё, што мы пачулі ад Весялоўскага. Пасьля, як пачала ў нас умацоўвацца сыстэма спрэс усяе вытворчасьці брыгадамі, і як Вінгель на тым памятным сходзе быў увесь ажыў і ўстрапянуўся. Весялоўскі ўспомніў момант іхнага разьвітаньня з Вінгелем, тады у Беласточчыне. Адзін момант застаўся ў памяці Весялоўскага і прыйшоў на памяць цяпер. Тады ўжо яны здружыліся з Вінгелем. І от калі разьвіталіся, Вінгель зачырванеўся ўвесь раптам, відаць, нейкае хваляваньне працяла яго.

І гэта было нечакана Весялоўскаму і Гімпалю, бо дагэтуль ён быў маўклівы, нават пануры, найбольш усё згаджаўся і ніколі не спрачаўся, як-бы хацеў, каб усё было ціха і добра. У яго была нейкая падатлівасьць, мяккасьць, сваясаблівая цікаўнасьць да ўсяго, але вялікага ажыўленьня тут ня было. Ён павольна і ціха рабіў сваю справу—ішоў сабе, гаварыў, калі трэба было гаварыць, стаў падарожным таварышам, але не сказаць каб льга было думаць, што ён надоўга пасьля разьвітаньня пакіне ў памяці гэтае знаёмства. Гэтак думалі Гімпаль і Весялоўскі... Дзесьці ўсё глыбока схавана ў ім. Ад яго паві-

вала заўсёды гэтакім бодрым настроем, які гнаў ад сябе ўсялякае утрапеньне. Можа таму гэтак і лёгка было з ім iсьці ў гэтакія трывожныя хвіліны: ён заспакойваў і абнадзейваў... Дык на разьвітаньні, ён усхваляваўся:

— Вы ведаеце, браткі, от як усё-адно ўжо няма чаго болей чакаць. Хоць ня думай ні пра што, хоць на сьвеце ня жывi. Цяпер куды йду? Можа чорту лысаму ў лапы! Можа на зьдзек! Можа дзяцей дзе ўжо разарвала з гарматы, можа адно косьці дзе асталіся! А можа, яшчэ горай, калекамі асталіся! Можа галодныя сядзяць! А што я ім прынясу? І па што я сам іду? Нічога я за сабою не пакінуў, нічога і не знайду там, куды йду? Навошта йду? На шчасьце? Куды мяне гналі? Што і каму адваёўваць я быў павінен? І за плячыма, і перад вачыма,—усё адно. Як на сьвеце і прытулку нашаму брату няма. Змалку быў, як госьць на сьвеце, гэтак і ўсё далей. Нехта за нешта ваюе, нехта нешта мае і мець будзе... Што гаварыць! Бывайце...

Ён пацалаваўся з таварышамі. І ўжо адыходзячы ўспомніў:

— Вінтоўку кінуў. Можа дарэмна. Можа трэба было хоць штыхам каму у грудзі пранізаць. Генэралу, ці якому іншаму чорту.

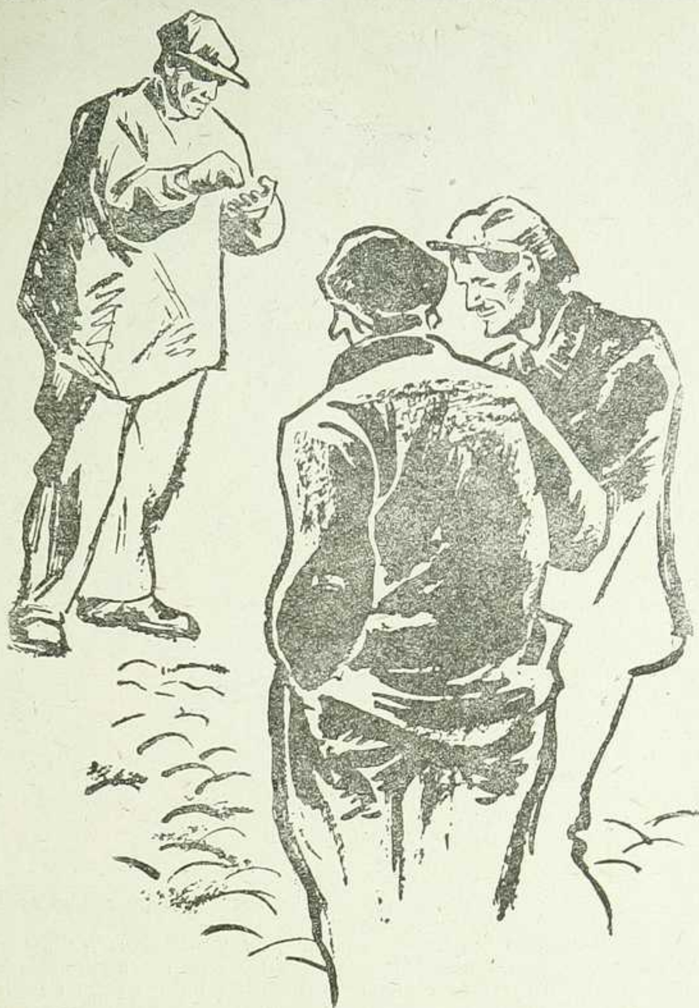
Весялоўскага цікнула. І ён сказаў адразу:

— Калі ты ўвесь час будзеш ля Беластоку, дык будзеш бачыцца з намі; і вінтоўка яшчэ знойдзецца. Яшчэ ўсяго будзе.

І з запытаньнем паглядзеў на Гімпаля. Той быў тут большы тубылец. Вінгель пайшоў. Ён меў недзе поблізу тут прыгарадную хату, нейкіе капеечнае рамяство ў руках...

Гімпаль і Весялоўскі былі ў палоне. Аж ад самага замірэньня. Тымчасам Вінгеля больш не спатыкалі. Не маглі знайсьці нават і тады, як іх выпусьцілі на волю.

Рэвалюцыя йшла шпарка. А пасьля польская вайна. Пасьля вызваленьня з палону, ужо Весялоўскі пацягнуў Гімпаля ў свой горад, сам сьпяшаў на ранейшую работу ў свой зборачны цэх. З заводчыка Хукмана да гэтага часу як вадою змыла. Але завод неўзабаве зацягнуўся дрымотным жахам: з палавіна людзей пайшлі ваяваць з палякамі, з палавіна — разьцярусіліся недзе. Весялоўскі як вярнуўся з вайны, завод стаяў як мярцьвяк: палякі, адступаючы, паразьбівалі яго. Весялоўскі, а пасьля і Гімпаль, былі адны з першых, што ўзяліся разварушваць завод. Доўга яшчэ завод ледзьве дыхаў. Але год за годам... І от цяпер... Але цяперашняе пачалося, можна сказаць, з леташняга году. І нават ня з леташняга, а крыху пазьней, як пайшоў другі год пяцігодкі. Рабілі сабе на заводзе, рабілі; хто рабіў, а хто калупаўся; але на другім годзе пяцігодкі раптам дайшло да вушэй як з грому: прарыў. І пайшло рваць страшняе слова. Нават не прарыў ужо, гаварылі, а правал. Тут, праўда, крыху перабольшвалі, але гэта можа і добра. Слова, калі яно там дзе трэба і добра ўжыта, заўсёды падганяе людзей. Гэтак і тут. Усе заварушыліся. Ячэйкі—партыйныя, комсамольскія, фабкомаўцы, рэдактары цэхавых насьценных газэт... Спачатку, вядома, найбольш гаварылі, а пасьля і за справу пачалі брацца. Завод у нас сярэдні, да дзьвёх тысяч рабочых не дацягвае, але Весялоўскі і Гімпаль доўгі час ня бачылі тут Вінгеля. Ён, як пасьля выявілася, працаваў ужо тут, да таго спатканьня, месяцаў са тры. А пасьля таго спатканьня яны ўтрах, старыя таварышы, часта пачалі бачыцца. Ня было аніводнае хвіліны, каб Вінгель стаў калі падобны да самога сябе тады, калі яны разьвіталіся на Беластоцы. Ён быў

— Вінгель,—сказалі яны абодва разам...

ціхі, спакойны, гаварыў мала, нічому ніколі ня дзівіўся, ціха рабіў сабе ў ліцьцёвым цэху,—прыходзіў увечары заліваць формы. Гэтакі ён быў у тую хвіліну, калі яны ўбачылі яго першы раз у лесе, пад крушыньнікам. З гэтакаю сталаю пільнасьцю ён тады перахабуваўся і здаецца, нічога ніколі не ўзварушыць яго, а тое хваляваньне на разьвітаньні, было выпадкам. Ён расказаў, як тады дома жыў сабе ціха, прыхоўваючыся крыху ад немцаў, каб не папасьці ў палонныя, а пасьля ваяваў з палякамі і, як скончылася вайна, застаўся тут і пачаў клапаціцца, каб сям'ю сваю дастаць сюды з-за новае мяжы Сям'я, нарэшце, прыехала.

На рабочых сходах ён галасаваў за добрыя прапановы, сам нічога не прапанаваў, рабіў акуратна, работы абы як і дзе ня кідаў...

Раз на сходзе, пасьля ўжо іхнага спатканьня ля дзьвярэй ліцьцёвага цэху, Весялоўскі даў прапанову працаваць тры пяцідзёнкі бяз выходных дзён, каб хутчэй расправіцца з прарывам. Хтосьці з комсамольцаў паправіў Весялоўскага: ня тры пяцідзёнкі, а дзесяць пяцідзёнак. Сход падтрымаў. Гімпаль правёў гэта ў сваім цэху. Большасьць згадзілася. Згадзіўся і Вінгель і працаваў, але здавалася, што гэта ён разам з усімі, каб не астацца. Хто яго ведае, што ў яго за думкі былі тады. Працавалі усе заўзята, час ішоў, неўзабаве канчаўся другі год пяцігодкі, прарыў паменшыўся, была надзея, што яго сьлед зараз згладзіцца. Усё было аплянована і вядома было, што да канца гаспадарчага году прамфінплян будзе даведзен да канца. Выйдзем без прарыву. І от, некаторыя зноў пачалі калупацца, хоць гэтакіх усё-ж, сказаць праўду, у нас цяпер стала менш. Тымчасам і восень нахапілася. Новы год от зараз на завод награне. У нас рыхтаваліся да дню ўдарніка. У тыя дні адбыўся вялікі агульны сход рабочых. Гэта проста была масавая вытворчая нарада. У тыя дні складаліся контрольныя лічбы, самакрытычная мятла вымятала з самых цёмных кутоў усялякую шушамець. На новы год зьбіраліся новыя прапановы ад рабочых. Разгортвалася кампанія за контрактацыю да канца пяцігодкі, шукалі лепшых сыстэм у рабоце, блізіўся момант разгарнуць вытворчыя манэўры, заводзкая шматтыражка і насьценгазэты смалілі па лятунох... Да гэтата сходу комсамольскія ўдарныя брыгады рыхтаваліся загадзя: важна было, каб ініцыятыва ўсіх работнікаў заводу пакінулаісьці самапасам, увабраць яе ў сыстэму, у пляны. Пасьля цэхавых абгаварэньняў, было тут агульнае абгаварэньне сустрэчнага прамфінпляну. Рабочыя падавалі свае лічбы нормы вытворчасьці, большыя за тыя, якія падавала адміністрацыя. Дык раптам і падняўся на сваім, ціхім дагэтуль, месцы Вінгель. Весялоўскі і Гімпаль пасьля расказвалі, што ў першую хвіліну яны падумалі, што гэта Вінгелю надакучыла сядзець тут на сходзе і ён зьбіраецца iсьці, каб пасьля згадзіцца з усімі пастановамі сходу і выконваць іх сумленна і цягавіта, бяз уласнай тут ініцыятывы. Што-ж гэтакі чалавек Вінгель. Але ён не пайшоў, а папрасіў слова. І гэта выйшла ў яго няспрытна, з няпрывычкі гаварыць перад вялікім натоўпам. А як пачаў гаварыць, нясьмеласьць яго пачала згладжвацца, пасьля зусім прапала, толькі ліл ся з слоў і вачэй жаданьне сказаць штосьці, што як-бы ўсё не ўдавалася яму выказаць дагэтуль.

—...Я вытворчыя манэўры разумею гэтак,—гаварыў ён, прыжмурваючы вочы.—што гэта, каб ня спыняць іх праз нейкі малы ці, нават можа як іншыя думаюць, вялікі час. Гэта не кампанія якая-небудзь. Гэта вам ня тое, што адбыў і ўсё тут.

А чаму? Таму што мы не лятуны якія-не будзь (сёньня тут, а заўтра там, бегай, мяняй работу, лётай з канца ў канец!..).

Было в даць, што ён нездаволены сваёю гаворкаю, што мацней і больш выразную думку ён стараецца выказаць. Ён вадзіў пальцамі па ілбе, жмурыў вочы.

—...Я скажу пра сябе. Я рабіў дагэтуль дрэнна? Не апошняя-ж я тут сьпіца ў калясе! Я сваю норму вырабляў, нават яшчэ больш. Але я сам ведаю, гэтага мала! І кожны лятун, нават прагульшчык часам можа сваю норму вырабіць. Я на якім грунце стаю тут?..

Зноў было відаць, што занадта слаба ён уладае словам, каб выказаць свае моцныя думкі.

— ...От калі я калісьці спаткаўся быў з Весялоўскім і Гімпалем у лесе, чорт ведае дзе, блізкі сьвету адсюль!.. Яны ведаюць... Дык чаго мяне дрэнчыла тады?.. Чаму мне тады было — хоць тапіся?.. Яны ведаюць, могуць расказаць...

Весялоўскі і Гімпаль успомнілі тады, як Вінгель разьвітваўся з імі на Беласточчыне. Гэтак сам і ён гаварыў тады: штосьці хацеў выказаць большае, вялікае, а толькі расхвальваўся і нарэшце, махнуўшы рукою, пацалаваўся, і зачырванеўся ўвесь.

— Тады я чаго глядзеў, да чаго ішоў, чаго шукаў і за што ваяваў? Ні ўзад падацца, ні ўперад. Усё адно, як у моры шукаеш цьвёрдае зямлі пад нагамі... Я гавару, таварышы, што я цяпер павінен стаяць за тое, што трымаю ў руках. Сам-жа сябе я павінен бараніць ці не?

Тут яго думку ўсе зразумелі. Хтосьці падказаў:

— Ну, адным словам, ты заклікаеш усіх да няспыннага ўдарніцтва?

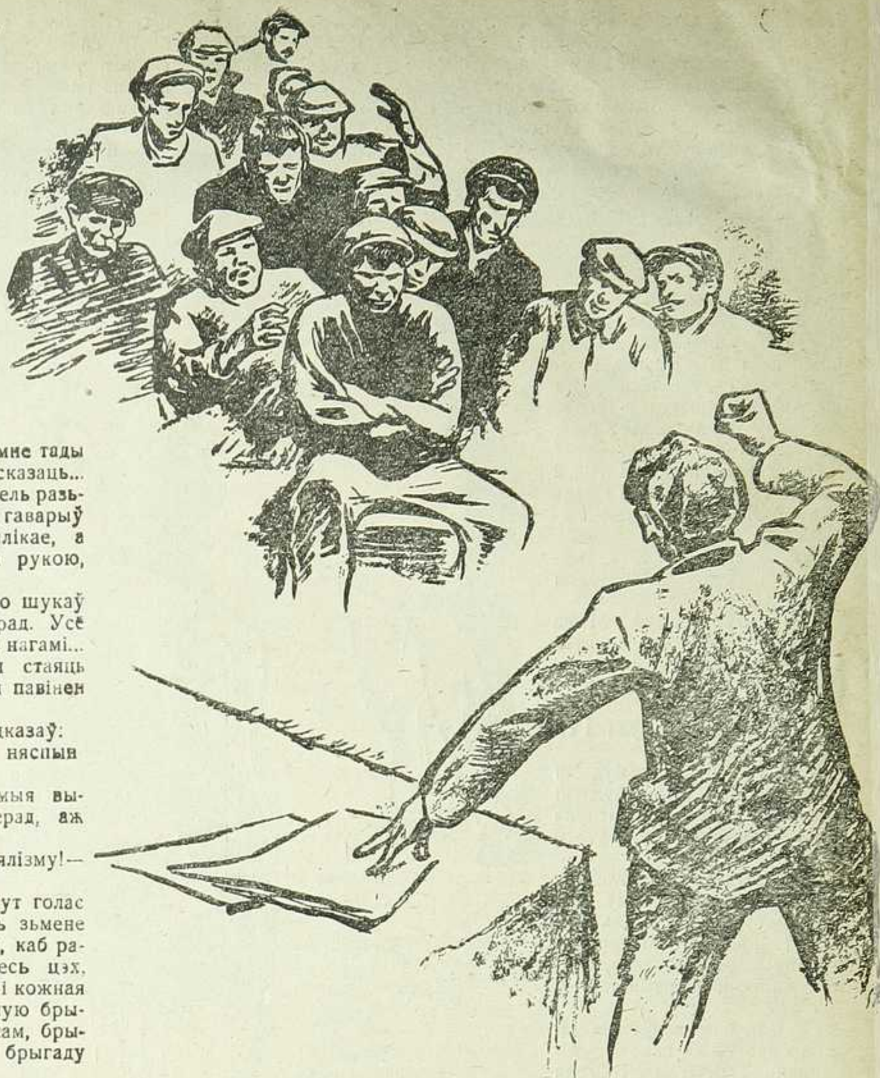
— Але. Гэта і ёсьць, па-мойму, тыя самыя вытворчыя манэўры. Гнаць і гнаць работу наперад, аж пакуль ня будзе перадышка дзе-небудзь.

— Дзе-небудзь на першым паўстанку соцыялізму! — кінуў радасна хтосьці з комсамольцаў.

— Але, але... Таварышы, — падняў высока тут голас Вінгель, — я гавару от што: першае — заступаць зьмене пасьля зьмены адразу, няспыняючы варштату, каб работа ішла кругла цэлы дзень. Другое: увесь цэх, скажам, разьбіць хутчэй на ўдарныя брыгады і кожная брыгада каб мела, скажам, сваю перадатачную брыгаду зьверху, а гэтак сама і зьнізу. От, скажам, брыгада токарнага цэху — мае сваю папярэднюю брыгаду ў ліцьцёвым, а пасьля ў зборачным...

— Перавесьці ўвесь завод на сыстэму скразных брыгад?

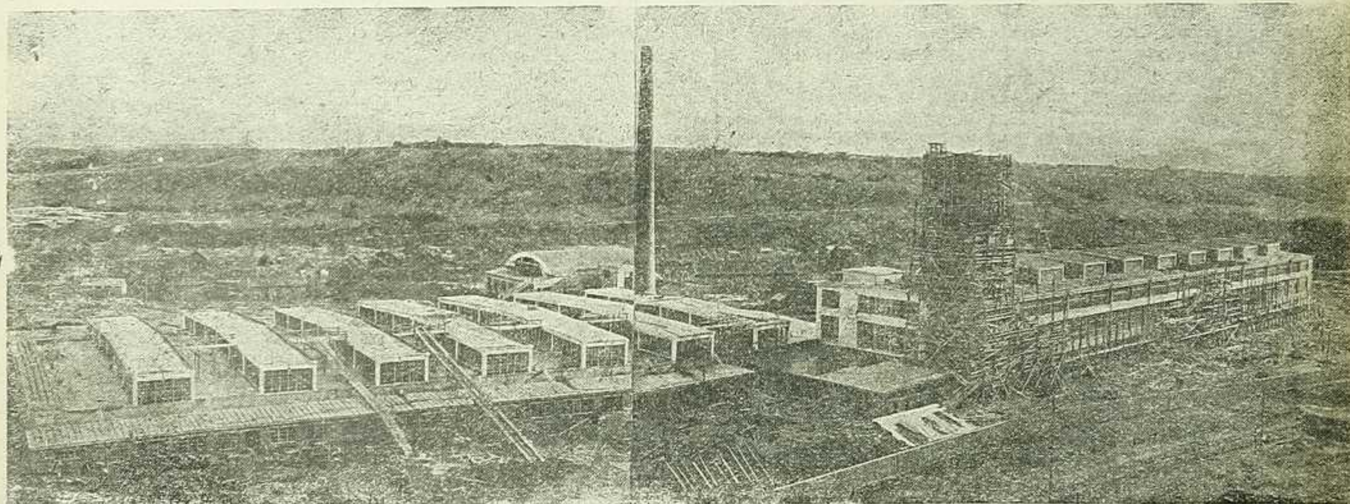
Вінгель гаварыў пасьля гэтага ня доўга. Ён неўзабаве зноў пачаў выяўляць нездаволенасьць сам сваімі словамі і нарэшце сказаў некалькі слоў зноў пра ранейшае сваё блуканьне ў пустэчы поўнага сьвету. Але гэта дзейнічала мо' нават лепш за доўгія прамовы спрытнага прамоўцы. Яго разумелі ўсё. Ён нескладнаю сваёю прамоваю паддаў агню сходу. Пайшлі заявы пра законтрактаваньне, пра падвышэньне лічбаў вытворчасьці. Пайшло — пра новую сыстэму (хоць яна і ня была новая, але была ў заняпадзе дагэтуль).

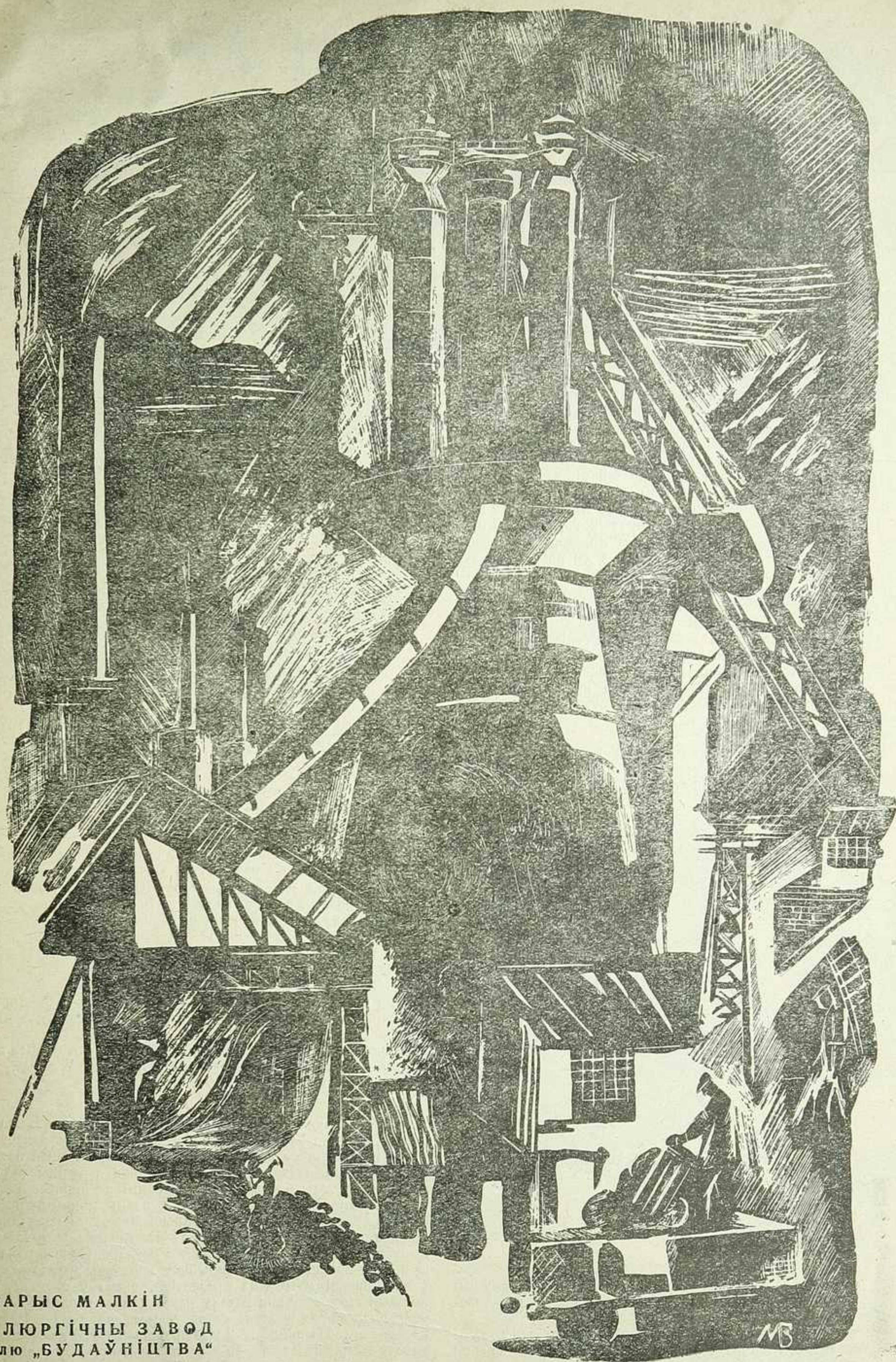

...ён нескладанаю сваёю прамоваю паддаў агню сходу...

З дню ўдарніка частка заводу пачала выпрабоўваць новую сыстэму. Вінгель склаў першую моцную гэтакую брыгаду ў сваім цэху. Ён проста такі зьмяніўся. Стаў больш рухавы, але больш і пануры. Яшчэ менш стаў гаварыць. Ён гнаў работу няміласэрдна. „Гэта не кампанія, — гаварыў ён, — гэта не кампанія".

Вінгелева брыгада, і на манэўрах, і пасьля іх ішла наперадзе.

БАРЫС МАЛКІН
МЭТАЛЮРГІЧНЫ ЗАВОД
з цыклю „БУДАЎНІЦТВА“

Чаму стагнала і плакала медзь

Апавяданьне Іл. Барашкі

Малюнкі Давідовіча

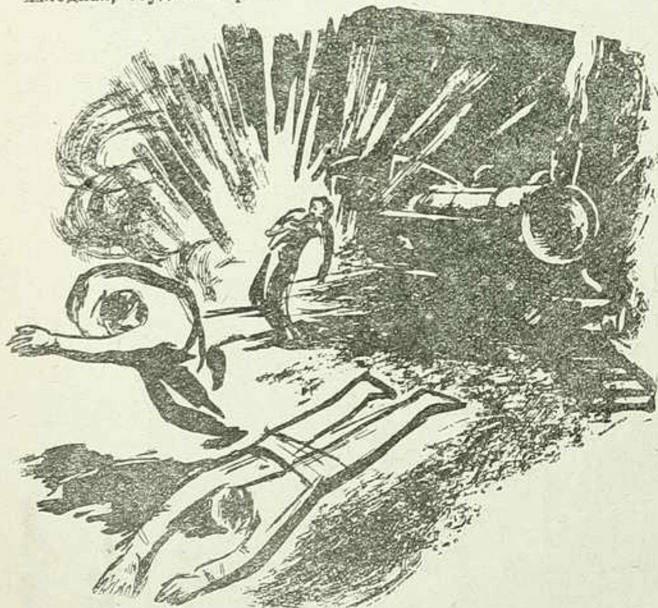
I

Тэй ноччу грозна разышліся хвалі Дону. Коціцца адна хваля, за ёю другая, трэцяя... Вецер бязьлітасна рве парусьнікі станічныя, зрывае дахі з хат казацкіх, нявечыць, кідае вобзем. ды так - што і рады няма... Шум людзкі патанае ў гэтым стыхійным, страшэнным сьвісьце стэповага начнога ветру. Восенскі вецер працінае наскрозь адзежыну. Захутваюцца — утульваюцца партызаны чырвонаармейцы ад сіверу, ад золі, катора пара змагаючыся з дзянікінцамі за Донбас, за дыктатуру... Маўчаць шахты. Воблагам у нетрах іхных ляжыць каменны Данецкі вугаль—чорнае золата, што прыводзіць у рух, што ажыўляе халодныя сталёвыя часткі рухавікоў... Шырокі прасторны стэп! Роўнядзь, чарназём, зялёныя прасторы стэповага лугу, пазалочаныя восеньню кусты алешніка ды рабіньніка ўсё было пакрыта чорнаю коўдраю тае дзікае восенскае ночы героічнага 1918 году.

...І ў тую чорную восенскую ноч на станцыю С прыбыў цягнік. З нецярпеньнем чакалі гэтага цягніка мясцовыя комунары, мясцовы рэвалюцыйны камітэт і вайсковыя організацыі. Цягнік спазьніўся на некалькі гадзін. І як толькі з-за сэмафору пачулі на станцыі гудок, ганаровая варта выстраілася ўздоўж пляцформы; невялікі няпоўны вайсковы оркестр прадзьмуў трубкі сваіх інструмэнтаў, а капэльмайстар абвёў сумнымі вачыма аркестрантаў...

— Ідзе!.. прагучэла ў натоўпе.

Халодны вецер нёс з сабою з мора дробную золь. Яна няпрыкметна садзілася на адзежыну, на валасы, на твар, на зямлю,— і здавалася ня было такой мясьцінкі, куды-б ня трапіла гэтая халодная, студзёная раса.

Цягнік цяпер доўга сябе ня прымусіў чакаць. Са змроку вырваліся спачатку два агні, затым сілуэт чорнага вогненна-сталёвага волата...

У вагонах ня было агню. Шыбы адліваліся цёмнасіняй мутнай морскай гладзьдзю, і нічога нельга-б было зразумець, каб ня тыя жалобныя гукі хаўтурнага маршу, што перш ціха, ціха, а потым усё галасьней пачалі вырывацца з мядзяных труб вайсковага оркестру.

Медзь плакала і стагнала. Цягнік ціха падыходзіў да станцыі. Калі ён суняўся, дык натоўп яшчэ больш выразна адчуў, што жывы машыністы на жывым цягніку прывёз мёртвых...

Нізка схіліўся цяжкі, чырвоны палкавы штандар. Нізка схіліліся чырвоныя сьцягі з чорнымі крэпавымі істужкамі. Ніжэй апусьціліся галовы ганаровае варты.

І тады на мосьцік цягніка ступіў высокі, худы комунар—старшыня рэволюцыйнага камітэту. З хвіліну ён маўчаў. Здавалася вачыма шукаў у натоўпе тых слоў, тых выразаў, якія сёньня, ў апошні раз, ён павінен аддаць загінуўшым.

І высокі худы комунар гэтыя словы знайшоў...

— Таварышы!—пачаў ён. Перад вамі... перад вамі... мёртвы цягнік... Белая сволач пасекла нашых братоў раненых чырвонаармейцаў. Перад вамі... перад вамі... цягнік з чалавечым мясам... Геройства нашых братоў павінна быць нашым геройствам, а памяць аб іх нашаю прысягаю... Гэтыя скрываўленыя трупы чакаюць вашае помсты белым бандытам. На фронт, комунары! Заўтра ўсе, як адзін, на фронт...

Уночы выносілі халодных, скрываўленых, пасечаных людзей. Несьлі з вагонаў галовы, рукі, ногі, абцятыя тулавы...

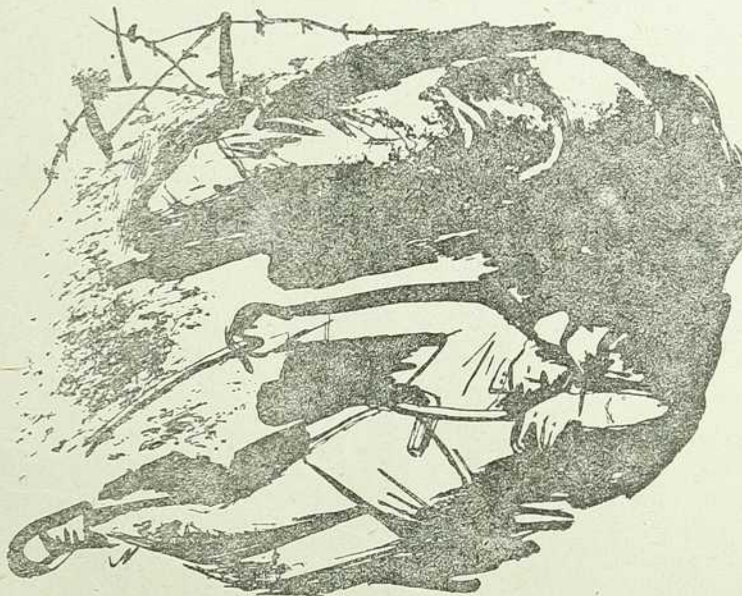
А медзь стагнала і плакала...

II

Нядоўга шукалі чырвонаармейцы свайго камандзіра палка Пётру Іванавіча Несьцярэнку шэрым, змрочным вечарам. Нядоўга ім прышлося хадзіць і поўзаць па прасторнай палянцы—па тэй самай палянцы, на якой сёньня з раніцы разгарэўся заўзяты, дружны бой з белымі часьцямі дзянікінскага данскога войска. Кампалка ляжаў побач з сваім моцным, прыгожым буланым таварышом у лужыне крыві. Ляжаў у бяспрытомнасьці. За пояс быў заціснуты маўзэр—не ўдалося Пётру Іванавічу выпусьціць апошні набой з свайго маўзэра. Правая рука моцна сьціскала войсковую кавалерыйскую шаблю. Знарад разарваўся ў пяці-шасьці мэтрах ад камандзіра, якраз у той час, калі ён першын кінуўся ў контратаку перад самым канцом бою. Грузна ударыўся знарад вобзем, глуха задрыжэла зямля, Пётру Іванавіча засыпала зямлёю... І далей паплыло ўсё само сабой, бяз удзелу Пётры Іванавіча, бо для яго сьвет прышоў у нябыцьцё,—памяць пакінула чырвонага камандзіра,—ён быў бяспрытомным.

Пераступаючы праз трупы забітых, несьлі чырвонаармейцы свайго заслужанага камандзіра ў палкавы шпіталь. Уся галава была насьпех апавіта белай, сьнежнай марляй толькі там, дзе павінен быў быць твар, чырвонымі плямамі прасочвалася кроў. Асколак знараду трапіў у расчынены рот кампалка, вырваў яму кавалак языка, выкрышыў зубы...

Палкавы шпіталь знаходзіўся ў трох кілёмэтрах ад перадавых рубяжоў, на невялічкай станцыі.

Бесьперапынна прыносілі ў шпіталь санітары параненых чырвонаармейцаў-кавалерыстых. Жудасныя малюнкі, жудасныя, страшныя, не чалавечыя, а жывёлінныя гукі парушалі сёньня (спакойную некалі) станцыю. Палкавы доктар з дапамогай лекароў рабіў неадкладныя опэрацыі параненым. Прамывалі яны параненыя часткі чалавечых цел, і беласьнежная горка марлі і ваты ўвесь час зьмяншалася.. Жудасна было глядзець на твар кампалка Несьцярэнкі. Вопухаль пайшла па ўсім твары. Але спакойна глядзелі яго вочы і хацелася яму ўжо цяпер спытаць—як прайшоў бой, якія вынікі іхняй контратакі на наступаючых дзянікінцаў, але дарэмна. Найменшы рух сківіцы і языка прыносіў страшэнны боль, які межаваўся з бяспрытомнасьцю. А бой усеткі чырвоныя кавалерыстыя выйгралі. Дружна, кінуўшыся ў контрактаку, яны сваім магутным націскам прымусілі белых адступаць на ранейшы рубеж, пакінуўшы на баявым вучастку каля сотні забітых і параненых...

Ня спалася гэтай ноччу ў палкавым шпіталі кампалку. З спачуваньнем глядзеў ён на сваіх суседзяў — параненых, чуў стогны, бачыў конвульсійныя сударгі перад сьмерцю... Страшна балела галава. Час-ад-часу Пётра Іванавіч хапаўся рукамі за галаву. Час-ад-часу рукою падзываў лекпома, і калі той падыходзіў, скрываўленымі пальцамі стукаў па сваёй галаве, а потым сьціскаў рукі ў кулакі і трос..

— Таварыш кампалка, хутка павінен падыйсьці да станцыі санітарны цягнік дывізіі, і мы ўсіх параненых накіруем у тыл. Толькі што атрымана тэлефонаграма аб выхадзе цягніка з бліжэйшае станцыі. — сказаў лекпом, папраўляючы павязку на назе параненага чырвонаармейца, што побач ляжаў з кампалка.

Гарэла газьнічка. Цені расплываліся па сьценах, даходзілі да столі вялікага пакою. Было відаць, як вялікая, вялікая цень забінтаванай галавы кампалка спакойна хіснулася два-тры разы. Словы лекпома кампалка зразумеў. А галава страшэнна балела. Хвілінамі Пётру Іванавіча кідала ў жар... Вырывалася з грудзей хрыпеньне, рукі прыводзіліся нэрвамі ў рух, але гэта цяпер было толькі хвілінамі. Моцны, вынослівы організм ня здаўся і цяпер...

У палкавым шпіталі чакалі прыходу санітарнага цягніка, рыхтаваліся да адгрузкі параненых.

Уночы цягнік прышоў. Пачался нагрузка. Цяжка параненыя клаліся з падлогі на насілкі, параненыя лёгка падымаліся самі і спакойна з застылымі васковымі тварамі самі ішлі ў вагоны...

Раптам сярод начной цемені пачаліся вырывацца з вінтовак, дуламі накіраваных на цягнік, агні. Што за авантура?! Кулі ніжуць наскрозь вагоны... Лушчацца шыбы... Цяжка ўздыхнуў цягнік,—загула сырэна... Усё настойлівей і настойлівей пачынала гаварыць жалезнае горла... Белыя зайшлі з тылу. Загула ноч людзкімі крыкамі, стогнамі..

Машыністы даў ход. Узварухнуўся цягнік. Зацокалі буфары.

— Няўжо едзем?

Але цягнік стаў.

У той-жа момант, як толькі машыністы ўзяўся за рэгулятар, яго пракалоў клінок белага... А праз сэкунду—у цягніку ўзарвалася граната. Станцыя і цягнік апынуліся ў руках белых. Налёт быў зроблены нечакана...

Нехта з цягніка паспрабаваў уцякаць у начную цемень. Была кінута наўздагон граната. Пётра Іванавіч пачуў нечакана:

— Секчы... Загадалі секчы...

У вагонах былі няўзброеныя пакалечаныя людзі. Усе, хто хоць крыху мог рухацца,—заварушыліся, паўзьнімаліся з лавак і рынуліся са стогнам да дзьвярэй...

Кінуўся да дзьвярэй і Пётра Іванавіч. Толькі чамусьці здарылася так, што ён апынуўся ля супроцьлеглых дзьверак, а ня там, дзе зьбіліся ў натоўп параненыя. Дзьверкі былі адчынены. Ён саскочыў на зямлю, прыціснуўся да вагона і зьнік пад вагонам...

А там лілася кроў. Азьвярэлыя белыя старанна рубалі чырвоных, бязбройных герояў. Адлятаді галовы, рукі, людзі купаліся ў крыві сваёй і са стогнам канаді... А белы дзянікінскі афіцэр заліваўся рогатам...

* * *

Доўга не маглі зьняць з-пад вагона таварыша кампалка. Моцна ўхапіўшыся рукамі за крукі пад вагонам пералажыўшы ногі на вось, Пётра Іванавіч у такім стане дачакаўся прыходу цягніка да сваіх...

Рук моцна трымалі крукі. Сінія, халодныя пальцы скруціліся ў кулакі на ўсё жыцьцё... Падкаленьмі вось перацёрла жылы...

Вось чаму стагнала і плакала медзь.

Прайшло ўжо колькі год з таго часу. Заслужаны кампалка Пётра Іванавіч Несьцярэнка—герой грамадзянскай вайны цяпер пачэсны пэнсіянэр. Зажылі, загаіліся раны. На грудзёх чырванеюць два ордэны Чырвонага сьцягу. І калі цяпер ён успамінае пра гэты апошні эпізод з часоў грамадзянскай вайны, абавязкова дадае картавячы:

— Дык вось! Тымі-ж днямі, тэй-жа золкай халоднай восеньню 1918 г., калі мае чырвонаармейцы даведаліся пра зьверствы белых (пасеклі белыя звыш 200 таварышоў), нястрымным націскам пайшлі ў атаку на полк белай пяхоты і ўсіх „сьпісалі ў расход“.

Нарыс Цім. Зарэчнага

Героем можна быць і ня зьнішчаючы багатыя нівы, не заваёўваючы новыя землі, не разбураючы буйныя гарады...

Можна і не апранацца ў рыцарскую форму, не сядаць на белага каня, не збіваць адным махам цэлыя роты праціўніка, ня кідаць на ўцёкі палкі, дывізыі, арміі... І ўсё роўна можна быць героем.

Мы хочам расказаць пра герояў зямлі. Іх вельмі шмат цяпер — за Астрашыцкім Гарадком, за Уздою, пад Бабруйскам, Жлобінам, Полацкам, за Гомелем, за Воршаю, — у колгасе „Працаўнік", у колгасе „Прамень Комуны", у колгасе „Расьсьвет-Пераможца"... Мы будзем расказваць пра герояў соцыялістычнай перабудовы вёскі.

Скавінскі Г. Т. цяпер працуе брыгадзірам па будаўніцтву і членам праўленьня колгасу „Працаўнік". Ён карыстаецца вялізарным аўторытэтам сярод колгасьнікаў.

Скавінскі—серадняк. Да 1929 году ён шукаў шляхоў і сродкаў, каб узьняць сваю гаспадарку. Шляхі аказаліся няпрыгоднымі, як саха на зарослую імхамі цаліну, а сродкі — заіржавелымі і крохкімі, як стогадовы цьвік у стогадовым склепе.

Скавінскі знаходзіўся паміж полымем і агнём: жаданьні і магчымасьці—на двух канцавосьсях, і канцавосьсі—не паўднёвая і паўночная, а поўная супроцьлегласьць: ня злучыць, не аб'яднаць,—або там, або тут, або нідзе—серадняк.

Паіржавелі старыя шляхі і сродкі—знайшліся новыя. Скавінскі першы на вёсцы пачуяў набліжэньне іх—(быў у Чырвонай арміі, а Чырвоная армія—школа, унівэрсытэт для Скавінскіх); кінуў старыя, збуцьвелыя ажухлыя сродкі, стаў на новыя шляхі—шляхі соцыялістычнай рэконструкцыі мільёнаў дробных сялянскіх гаспадарак.

У 1929 годзе Скавінскі ў сваей вёсцы організаваў колгас. Уступіла ў колгас сем гаспадароў. Праз некаторы час увайшло яшчэ некалькі гаспадарак. У канцы году колгас налічваў 55 гаспадарак. За гэта—за рост, за работу, за колектывізацыю—кулакі зазвалі Скавінскага, зьбілі яго, адпомсьцілі. Кулакі атрымалі пакараньне. Колгас вырас і ўмацаваўся. Скавінскі, як і раней, працуе брыгадзірам па будаўніцтву, членам праўленьня колгасу.

Шлях знойдзен, і з гэтага шляху Скавінскі ня зыйдзе.

Маеўскі А. С.—кандыдат КП(б)Б. Быў батраком два гады. Працаваў на броварным заводзе ў Менску 12 год. Быў рамонтным рабочым на чыгунцы адзін год. Працаваў на папяровай фабрыцы ў Амэрыцы тры гады. Быў некалькі год на фронце, на фронце-ж і паранілі ў 1917 годзе, з таго часу працуе на гаспадарцы. У 1928 годзе ў вёсцы організаваў машыннае таварыства, а потым колгас. Увесну 1930 году колгас вырас да 30 гаспадарак і 20 адзіночак, з якіх 17 батракоў. Маеўскі працуе старшынёй колгасу. Вось і ўся біографія.

Зямельная плошча колгасу імя Будзёнага налічвае 500 *га*. Плян веснавой сяўбы выкананы ў тэрмін з пашырэньнем пасеўнай плошчы на 12 процантаў. Разгорнута будаўніцтва на ўласныя сродкі колгасу. Пабудаваны паравы млын, рухавік якога выкарыстоўваецца для малацьбы ды іншых работ. Будуецца дом для колгасьнікаў. Будуецца ўзорны сьвінарнік. Організавана сталоўка, якая абслугоўвае большасьць колгасьнікаў. Організаваны: ячэйкі МОПР'у, ТДА Авіяхіму, фізкультурны гурток, дзіцячыя ясьлі. Гэта хроніка колгасу.

У катаржнай працы, у клясавай барацьбе рос і загартоўваўся Маеўскі. Жорсткая і суровая была школа жыцьця. Басаногім хлапчуком пасьвіў чужую жывёлу на чужым полі—за лусту хлеба, за прытулак пад павецьцю, галадаў, халадаў, у рызьзі, з пугаю ў руках, басаногі. Сіверка, вецер, непагадзь, імгла, завіруха, сонца ў сьпякотныя дні. Сонца і непагадзь упякліся хлапчуку, атабралі жарты і сьмех. На кароў нападаў зык, авечкі кідаліся ў жыта, сьвіньні пішчэлі, вішчэлі і — па-сьвінячаму—застравалі ў балотах; у сіверцы, вятрох, непагадзьдзі, імгле, завірухах гадаваўся хлапчук, пастух Маеўскі, будучы бальшавік.

Дванаццаць год на бровары ляглі на плечы калодаю—гнілой засінавай, сьпірытусавай; трухлая калода гняла плечы, прыціскала да зямлі—плечы ледзь-ледзь падаліся ўніз, на ілбу вызначыліся рыскі. Дванаццаць год на бровары—дванаццаць год у пекле, у чадзе, смуродзе, у сьпірытусе,—каб пасьля ўцячы ў Амэрыку, у краіну шпаркагонкасьці і даляраў, паступіць на папяровую фабрыку, аддаць на конвэер эксплёатацыі здароўе і сілу, — і зноў уцячы на радзіму—у рэволюцыю, у завіруху паўстаньняў, блёкад, каб быць старшынёй колгасу імя Будзёнага...

Гэта толькі рыскі з біографіі бальшавіка.

Філінаў П. А.—старшыня колгасу „Расьсьвет-Пераможца". Філінаў працаваў чатыры гады батраком у пана і чатыры гады на лесараспрацоўках. У 1915 годзе быў мобілізаваны на фронт, каб атрымаць там узнагароду—інваліднасьць левай рукі. З 1918 года да 1920 года быў старшынёю Шапілаўскага сельсавету, актыўна вёў барацьбу з кулацтвам і бандытызмам. У дваццатым годзе па ініцыятыве Філінава з былых панскіх батракоў організавалася група актывістых, якая на панскай зямлі стварыла колгас „Колас".

У 1924 годзе па ініцыятыве актыву ў колгасе была праведзена чыстка ад антыколгаснага элемэнту, якія не хацелі абагульваць ні жывёлы, ні інвэнтару. Пасьля чысткі колгас быў перайменаваны ў „Расьсьвет"—у адзнаку суровых расьсьветаў рэволюцыі, і Філінаў быў абраны старшынёю колгасу. Старшынёй працаваў да 1925 году. З 1925 году абіраўся штогод членам праўленьня. У 1930 годзе Філінава зноў абралі старшынёй колгасу.

Да „Расьсьвета" далучыліся тры колгасы—„Раніца Комуны", „Зямляроб", „Пераможца". Колгас зноў атрымаў новую назву „Расьсьвет-Пераможца". Цяпер у колгасе налічваецца 167 гаспадарак з 1250 *га* зямлі, з якой 805 пахаці, 180 *га* сенажаці, 60 *га* сядзібы, 22 *га* саду і 183 *га* іншай зямлі—балот, хмызьнякоў, аблог.

Колгас сёлета засеяў 423 *га* яравога кліну, з іх 137 *га* аўсу, 125 *га* бульбы, 62 *га* вікі, 20 *га* гародных расьлін ды інш. Веснавая сяўба скончана раней вызначанага тэрміну. Сяўба праходзіла ў парадку соцыялістычнага спаборніцтва і ударніцтва.

У колгасе зараз маецца 338 абагуленых кароў і 157 штук маладняку. Сёлета ў колгас улілося больш паўсотні бядняцка-серадняцкіх гаспадарак, якія поўнасьцю абагулілі жывёлу і сродкі вытворчасьці.

Сёлета ў колгасе будуецца сілосная вежа, гумно на 80 м. даўжыні, дзьве аборы. Хутка скончыцца пабудова клюбу. Зараз у колгасе працуе кіно, сталоўка і дзіцячыя ясьлі. У колгасе маецца масласыразавод, крухмальны завод, сьлясарна-кавальская майстэрня, два трактары ды інш. сельска-гаспадарчыя машыны.

Па сваей ініцыятыве і на ўласныя сродкі колгас асушыў сорак гектараў балота.

Пры колгасе ёсьць парт'ячэйка (Філінаў сябра партыі з 1927 г.), актыўна працуе комсамольская ячэйка.

За дзесяць год працы колгасьнікі „Расьсьвет-Пераможца" і яго актыў, у першых шэрагах якога заўсёды быў т. Філінаў, вялі актыўную і непрымірымую барацьбу з кулацтвам і варожымі элемэнтамі. За дзесяць год колгас два разы гарэў ад кулацкага падпалу. Тав. Філінаў, як старшыня колгасу, сваей работай забясьпечыў пасьпяховае выкананьне пляну веснавой кампаніі і усіх задач, якія стаяць парад колгасам. Тав. Філінаў сапраўдны барацьбіт на фронце колгаснага будаўніцтва.

Карпенка А. Р.—намесьнік старшыні колгасу імя Энгельса Уваравіцкага раёну. Бацька Карпенкі дваццаць пяць год працаваў на чыгунцы асэнізатарам. Сам Карпенка таксама працаваў на чыгунцы, таксама асэнізатарам. Да чыгункі служыў у пана,—пасьвіў кароў, авечак, сьвіней, вадзіў на начлег панскіх стаеньнікаў. Сын Карпенкі таксама працаваў-бы, напэўна на чыгунцы, таксама асэнізатарам—на дзелавым месцы, з баць

кавымі сродкамі вытворчасьці, але гэтага ня здарылася: рэвалюцыя паставіла Карпенку на чале соцыялістычнага будаўніцтва ў вёсцы, і сын яго, бязумоўна, пойдзе па бацькаўскаму шляху.

Пачалася вайна, і Карпенку замест асэнізатарскіх прыладаў далі ў рукі вінтоўку. Тысячы Карпенак кінулі на фронт, у акопы, дзе вільгаць, сьцюдзёнасьць, вошы і сьмерць,— у пушчы лясоў, у трасяніну балот. Карпенкі гінулі „за веру“ памiралі „за цара“, без галоў заставаліся „за радзіму“. „За веру, цара и отечество“— за фальш, буржуазію і капіталізм— гінулі, паміралі, заставаліся бяз рук, бяз ног, без галоў мільёны Карпенак, такіх-жа, як Карпенка, асэнізатараў, дворнікаў, лесарубаў, цесьляроў, мэталёўцаў, хлебаробаў—з Украіны, Беларусі, Сібіру. Па касьцёх мільёнаў Карпенак разгульвала сьмерць, на касьцёх Карпенак будавалі крывавае шчасьце Раманавы, Марозавы, Юзы.

У часе рэволюцыі, у завірухах перад дваццатых год Карпенка быў на Беларусі. На Беларусь насоўвалася тады нямецкая акупацыя. Немцы пасадзілі Карпенку на год у астрог. У астрозе прасядзеў тры месяцы. Пасьля вызваленьня Беларусі ад акупацыі паступіў у Чырвоную армію, у аўтаартад.

Аўтаатрад кідаўся—па балотах, лясох, крутаярах—з аднаго фронту на другі. У бездарожжы і пушчах атрад губляў людзей, шлях усьцілаў перамогамі і трупамі, цярпеў паражэньні. Аўтаатрад адстрэліваўся ад бандытаў—зялёных, сініх, белых, наступаў на орды польскага „Белага Ожэлу“, праганяў з паўстаўшай краіны агентаў імпэрыялізму. Аўтаатрад вышаў пераможцам у 1921 годзе, як і ўся Чырвоная армія, як і ўсе рабочыя і сяляне рэспублікі. І ў гэтым-жа годзе дэмобілізаваўся Карпенка. Але гэта была ўмоўная дэмобілізацыя: у вёсцы для Карпенкі адчыніўся новы фронт—фронт соцыялістычнага будаўніцтва. Карпенка організаваў комуну імя Карла Маркса. У комуне працаваў старшынёю больш шасьці год.

У 1929 годзе Райком КП(б)Б перакінуў Карпенка ў вёску Радзеева, дзе тры гаспадары жадалі організаваць колгас. Карпенка ў гэтай вёсцы шырока разгарнуў політычна-масавую работу. Калі прышоў час асеньняй сяўбы, у колгасе замест трох гаспадароў было дваццаць. Да дню сьвяткаваньня XII гадавіны Кастрычніка колгас налічваў 60 гаспадарак. Цяпер у колгасе знаходзіцца 240 гаспадарак. У гэтых невялічкіх лічбах—наш рост, нашы перамогі. У гэтых-жа лічбах—Карпенка, з галавою ўвайшоўшы ў соцыялістычнае будаўніцтва.

* * *

Мы расказалі пра герояў соцыялістычнай перабудовы вёскі. Кароткія іхныя біографіі—біографіі соцен герояў колектывізацыі. Пра іх трэба пісаць ня памяткі, а кнігі.

Скавінскі, Маеўскі, Філіянаў, Карпенка і Іванюкевіч нагароджаны ордэнам імя Леніна. Апрача іх у Беларусі нагароджаны ордэнам імя Леніна яшчэ шэсьць колгасьнікаў—Пушманскі С., Фядотаў П., Сахно М., Высоцкі В., Юр'іна Т., Аўсеяў П.

... Герой буржуазіі едзе ў Афрыку, у Аўстралію, страляе ў тыграў, ільвоў, нэграў. Герой буржуазіі сьнедае ў Бэрліне, палудную ў Парыжы, вячэрае ў Лёндане,— а ноччу на „цэпэліне“ ляціць у Індыю, каб уціхамірваць „дзікія пляменьні“, зблізаць іх—пры дапамозе газаў і кулямётаў—з культурай мудрага Захаду. Герой буржуазіі—машына сьмерці, і будучыня яго— сьмерць.

Наш герой—барацьбіт на франтох грамадзянскае вайны, барацьбіт на баявых вучастках будаўніцтва соцыялізму. Наш герой організоўвае соцыялістычнае спаборніцтва і ўдарніцтва, кіруе масамі—ён сам адзінка масы,—выкарчоўвае рэшткі старога, будуе новае ў гісторыі чалавецтва. Перад нашым героем— будучыня, ён сам будаўнік свае будучыні.

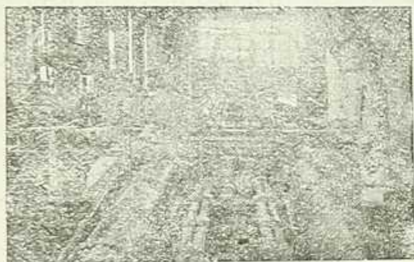

Тав. Гей сярод рабочых-ударнікаў.

ПРЫШЛА ТРЫНАЦЦАТАЯ ВОСЕНЬ

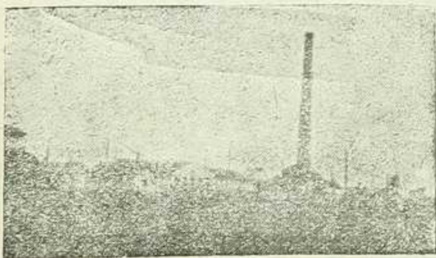

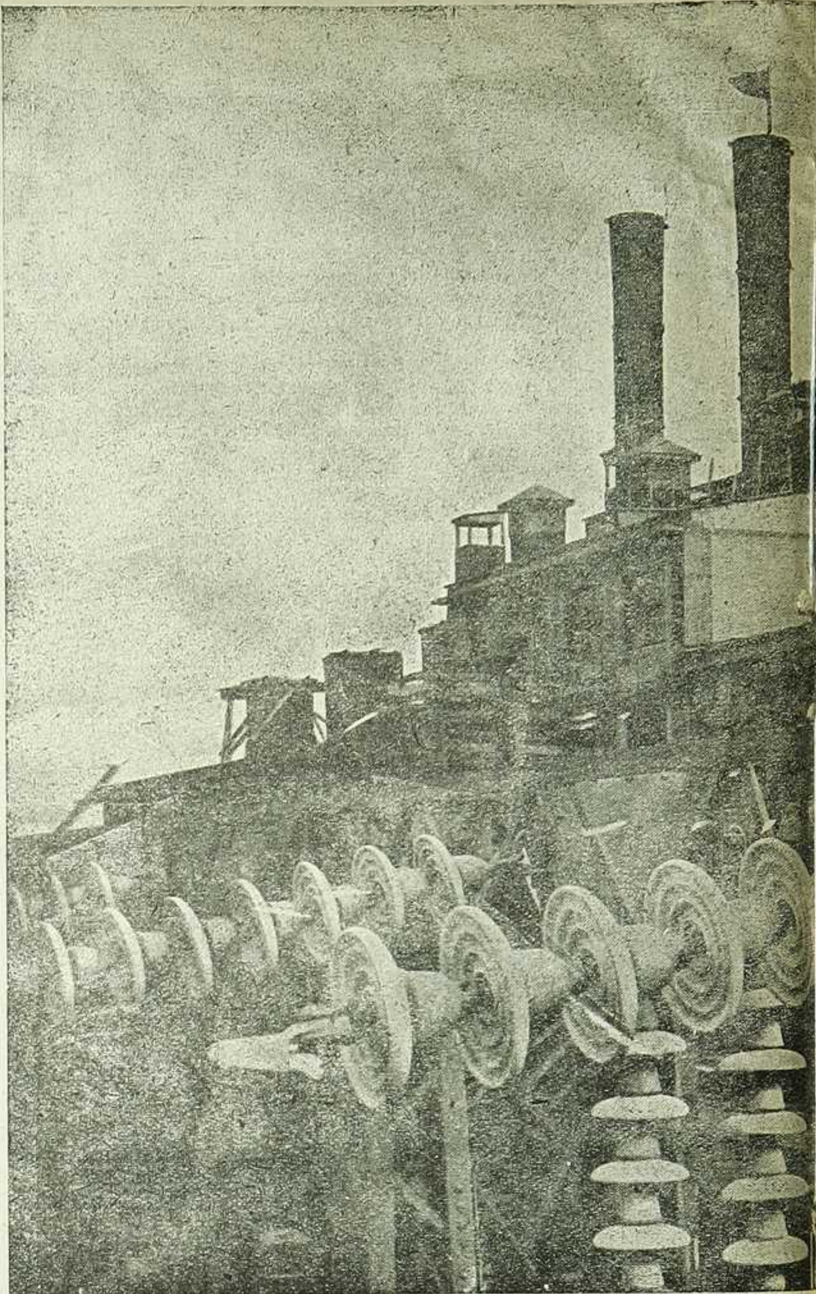
Над полем
дождж асеньні росіць,
а пад палотнішчы сьцягоў
прышла
трынаццатая восень,
каб стаць
у шэрагі байцоў...
Яна прышла
ў красе барвовай,—
як сьвет старой
і заўжды новай,
і ў золата
убрала край,
і ўскаласіла ураджай.
Мы ёй прыносім
скарбы думак,
мы аддзем ёй
цьвёрдасьць рук,
мы з ёй
падлічваем падсумак
вялікіх ДВУХ...

Дабрыдзень,
восеньскае поле,
бяз меж,
аблогаў
і куколяў...
Дабрыдзень,
фабрык карпусы,
вам, неўгамонныя пасы!

Мы спалім
даўняга атрускі,
за новы
прымемся пасеў,
і над далінай беларускай
мільёны гмахаў узнясем.
Ня першы раз
ісьці праз буры,
на Перакопе,
на Амуры,
ў глухіх стапох,
сярод тайгі —
ня мала кінута магіл.

ТОК!

Ужо чутна музыка турбін. Мы ўжо захапляемся песьнямі Асінэльстану. Тое, што дагэтуль марамі было— зрабілася сапраўднасьцю.

Перамог колектыў. Перамагла магутная колектыўная сіла наступаючай пролетарскай штурмуючай кагорты.

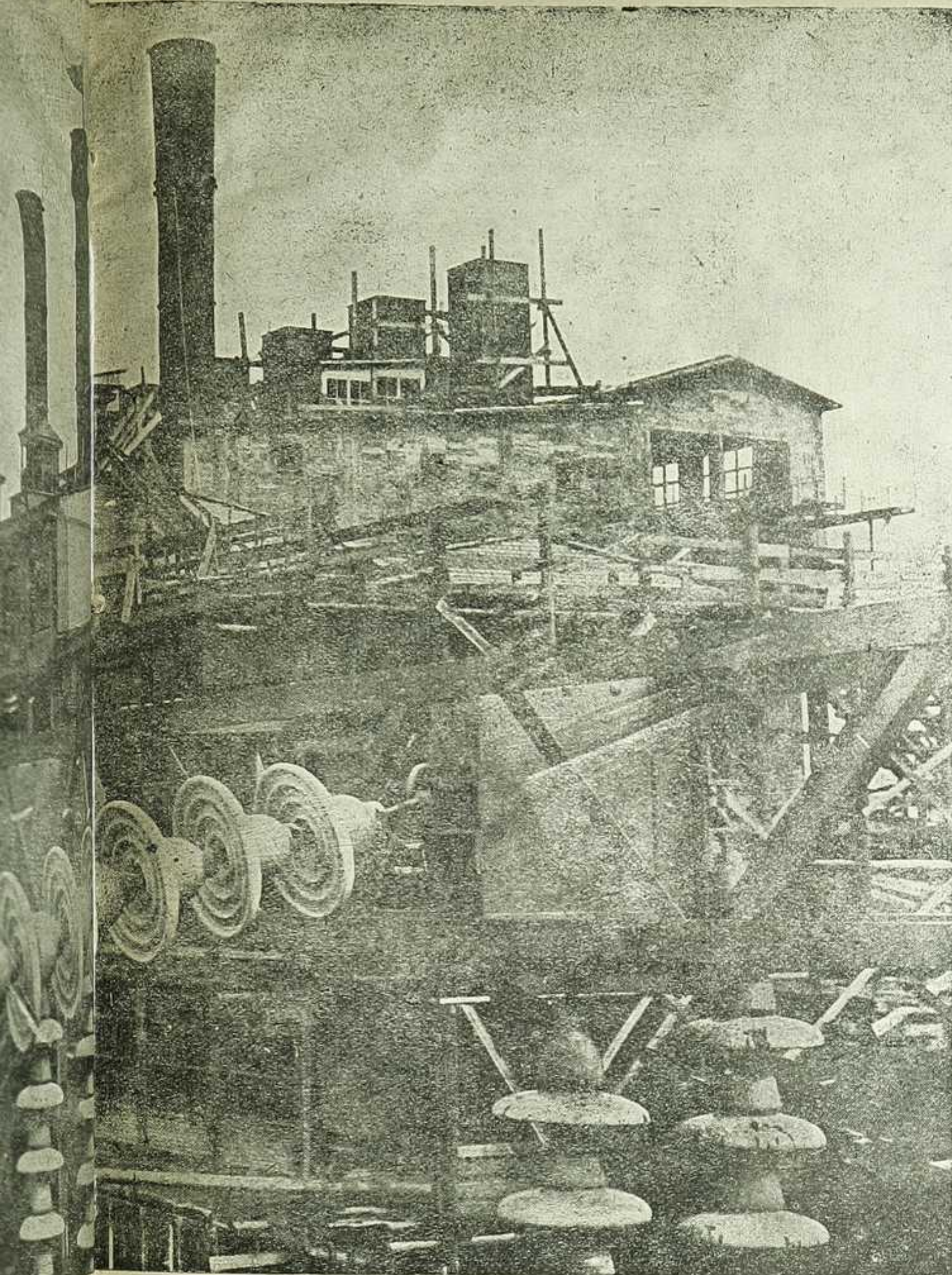
Адступіла спрадвечная багна, тысячагодныя балоты і лясы. Адступіла старая шэрая вёска са сваёй цемрай, забабонамі і балотнымі жахамі.

У ціхае Арахоўскае возера, нібы ў люстэрку ўглядаецца высокі гмах электрастанцыі. Нарадзілася Асінаўская электрычная станцыя імя Сталіна.

Пераварот. Поўны пераварот у галовах сотняў тысяч людзей, якія дагэтуль жылі байкамі пра цудоўныя сілы, якія горш сьмерці цураліся гэтага балота. Прышоў новы лад і сказаў: паставім балота на службу вызваленаму чалавеку.

— Гэтае балота, якое дагэтуль засмоктвала сялянскіх дзяцей сялян, коняй з фурманкамі, кароў,—гэтае балота дапаможа нам выраблядь плугі, тканіну, абутак, панчохі, адзеньне, збожжа, масла, сыр.

Ды і ня толькі сказаў,
— Ужо гудуць правад
гілеў, Віцебск, у вакольн
ліся правады Асінэльста
сотні варштатаў фабрык
Каб ня было Асінэльст
сьціць у ход магілеўскук
— мы-б не маглі пусы
ку, на якой будзе праца
— мы-б не маглі пусы
Воршы;
— мы-б не мелі току
абсталяваных заводах Ві
А цяпер:
— дайце ток!
— ёсьць ток!—гучыць
Ён сваімі турбінамі
круцяцца варштаты завод
Магілева, Шклова, Копы
Першая чарга сілы
Але гэта мала. Надзвыч
Соцыялістычнай Беларус
робіцца краем фабрык і

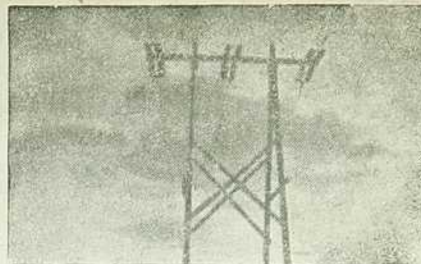
Ды і ня толькі ...але і зрабіў.
— Ужо гудуць ... Асінэльстану. На Воршу, Магілеў, Віцебск, ...ія саўгасы і колгасы пацягнуліся правады ...ў. Токам турбін ужо жывяцца сотні варштатаў ... заводаў Савецкай Беларусі.
Каб ня было ...ну, мы-б сёлета не маглі пусьціць у ход ... фабрыку штучнага шоўку;
— мы-б не маглі ...ць віцебскую швэйную фабрыку, на якой будзе ...ць пяць тысяч рабочых.
— мы-б не маглі ...ць у ход ільняны комбінат у Воршы;
— мы-б не ...для сотняў варштатаў на новаабсталяваных ...бшчыны.
А цяпер:
— далей ...
— ёсьць ток ...олас Асінэльстану.
Ён сваімі турбі...ьць такую сілу, ад якой зарушацца варштаты ...ў Воршы, Віцебску, Дуброўны, Магілева, Шклова, ... Барані.
Першая чарга ...сінэльстану — 10 тыс. кілёват.
Але гэта мала. ...на мала для буйна-квітнеючай Соцыялістычнай Б... для Савецкай Беларусі, якая робіцца краем фа...ашын.

Як сьмешна ўспомніць, што ўсяго толькі тры гады таму назад дзесяткі камісій доўгімі вечарамі спрачаліся аб тым, ці будзе каму спажываць энэргію турбіны, якая дасьць 10 тыс. кілёват. Опортуністыя ня верылі, што балотная Беларусь абрасьце фабрыкамі і заводамі, узбагаціцца саўгасамі і колгасамі, якія выцесьняць саху і будуць спажываць электрычную энэргію.

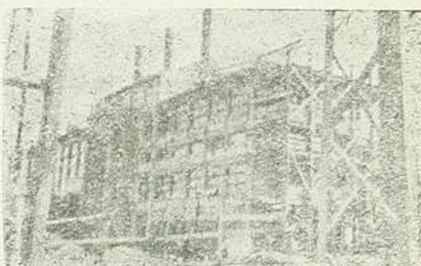
Ня верылася ім. А зараз, колькі спрэчак аб тым, каму ў першую чаргу даць энэргію. Не хапае. Ды, ня мала. Не стае дзесяткі тысяч кілёват.

Беларусь індустрыялізуецца. Ёй патрэбна электрычная энэргія. Мы атрымаем гэтую энэргію на новых электрычных станцыях, якія будуюцца пад Гомлем, у Прапойску. Асінэльстан загартаваў багатыя кадры будаўнікоў—энтузіястых. Работнікі Асінэльстану паказалі, што значыць бальшавіцкія тэмпы, што значыць па-бальшавіцку працаваць. Яны гэты вопыт панясуць у Гомель, у Прапойск на новыя станцыі, туды, дзе разгорнуцца новыя баі за электрычную сілу для новай індустрыялізаванай соцыялістычнай Беларусі, якая пад сьцягам Леніна, пад сьцягам комуны змагаецца за лепшую будучыню, за новае жыцьцё.

ВЕРШ В. МАРАКОВА і Ю. ТАЎБІНА

І так,
праз дні вайсковых стычак,
І годы
мірных заваёў—
прышоў
Трынаццаты Кастрычнік
і стаў
у шэрагі байцоў.
І вось,
пад шолах лістапада
мы бачым—
новых даляглядаў
гараць жывыя маякі
і клічуць зноў
на шлях цяжкі.
Цягліцы нашы
стальлю стануць
і вораг нам
ня будзе ў страх--
артэрыямі Асінстану
мы апляцем
палёў размах.

Па усіх куткох,
па ўсёй краіне
адзіны ток
крывёю льне—
ад сэрца палкага
дынам—
у маладое сэрца
нам.
... Хай дождж
над полем
холад носіць—
яна, чароўная,—
прышла,
прышла
Трынадцатая восень
з вачыма,
поўнымі сьвятла.
Яна прышла
ў красе барвовай—
як сьвет старой
і заўжды новай
і ў золата
убрала край,
і ўскаласіла ураджай.

САПРАЎДНАСЬЦЬ, ФАКТ

Нарыс
В. СТАШЭЎСКАГА
(Абразкі Асінбуду).

„Урад БССР, вывучаючы пэр.пэктывы народнае гаспадаркі рэспублікі і вышукваючы шляхі да яе разьвіцьця і індустрыялізацыі БССР, прызнаў неабходным у першую чаргу паставіць раённую электрастанцыю ў цэнтры раёну Віцебск—Ворша—Шклоў—Магілеў, за 25 вёрст ад г. Воршы, на Асінаўскім тарфяным масыве, і распачаць падрыхтоўчую работу для пабудовы гэтае раённае электрастанцыі ўжо ў 1926-27 г.“

Савет працы і абароны СССР 6 мая 1927 г. выносіць пастанову: „Постройку Оршанской районной станции утвердить“. І вось такое „парушэньне“ аўтономнасьці БССР азначае, што беларуская раённая станцыя заносіцца ў сетку ўсесаюзнае электрыфікацыі і што Беларусь, як частка гэтага Саюзу, будзе мець братэрскую дапамогу.

Будаўніцтва пачынаем.

У былым заводзе ў Выдрыцы шуміць бур'ян. Дзікаю травою ўсё тут зарасло, кусты ўзьняліся ростам вышэй чалавека. На пасеках даволі рослы лес. Зямля ўзгадавала маладую зьмену. Зарасьлі і чыг начныя рэйкі. Разбурана дарога.

Давай чыгунку, дарогу!

Дарожнікі, чыгуначнікі, на лінію!

Сем кілёмэтраў паправіць, на тры пралажыць новую лінію!

Каля дзесятку год ня чула Выдрыца цягніковага гудка. Толькі ўначы з частых бывала закугаке сава, або ў піліпаўку, амаль ля самае трубы заводу, ваўчыца песьню завядзе. У лясной глушы звычайныя мэлёдыі. А што тырчыць тут высачэзная труба, дык яна ніколі ня пужае. Яна-ж маўчыць, а совы і зьвяры, здаецца, любяць цішыню. Толькі птушкі весела шчабечуць на кустох, што ўзьняліся паміж рэек.

Расчысьціць шлях!

Каб заблішчэлі, загаманілі рэйкі.

Прышлі будаўнікі, а май і чэрвень паглядаюць з лесу маладою радаснай усьмешкай. Скора, скора загудзе цягнік і такім празрыстым, звонкім рэхам па-вясеньняму рассыпле свае гукі.

— А ну, хлопцы, падкладай новую шпалу, заганяй кастыль!

Закладай болт!

Зашрубоўвай мутэрку!

Давайце сьвежага пяску!

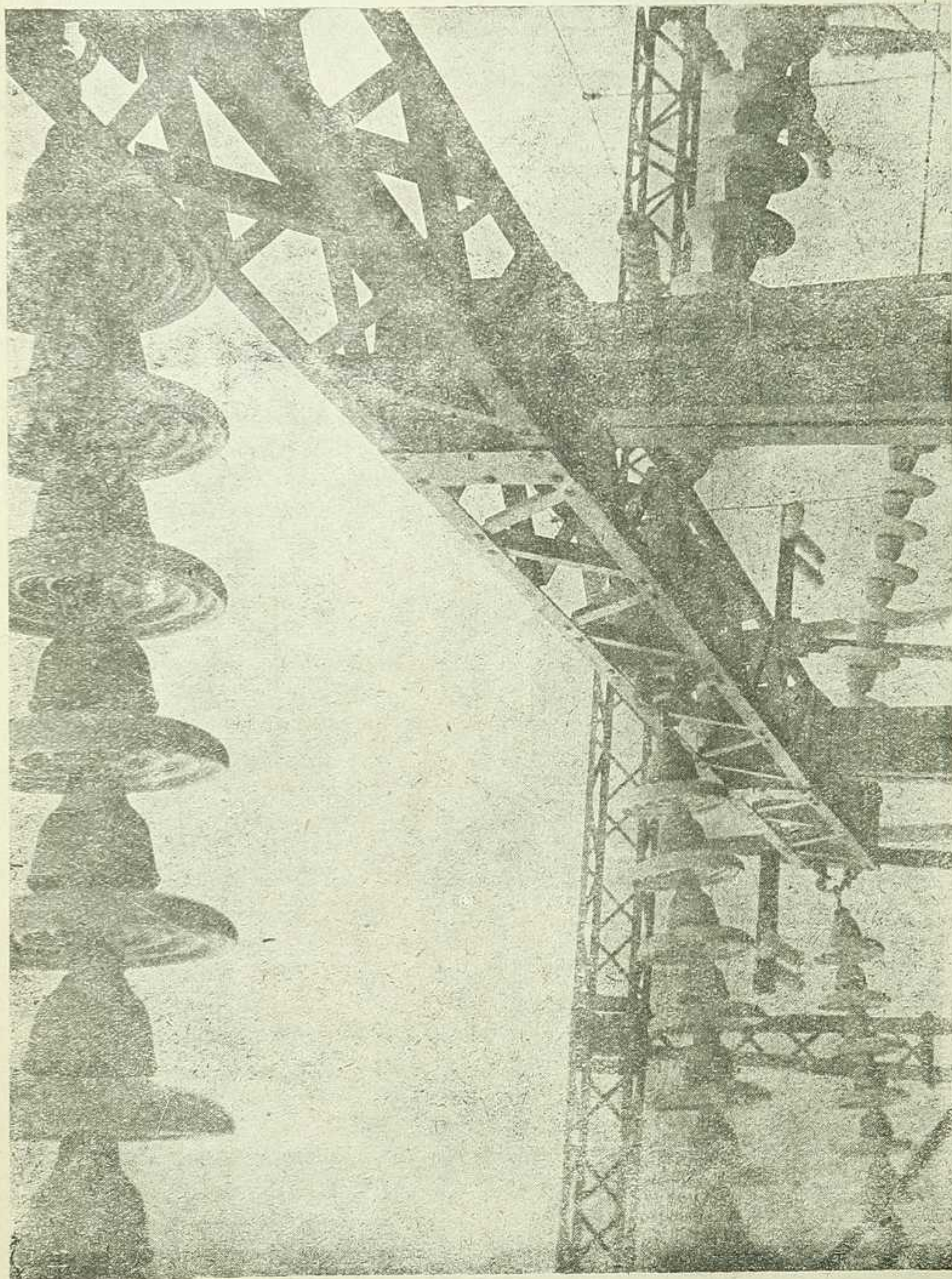
Новая істужка працягнена ад чыгункі МББ на 7 кілёмэтраў.

11 ліпеня Савецкая Беларусь сьвяткуе дзень вызваленьня Беларусі ад белапалякаў. Цяпер у нас кожны год жыцьця вольнай працы на зямлі, дзе ў дваццатым годзе гойсалі уланы белай Польшчы, адзначаецца ўсё новай перамогай творчай працы над ліхою спадчынай, што нам пакінулі паны. Адзначаецца вялікім дасягненьнем соцыялістычнае перабудовы краю.

11 ліпеня 1927 году па адноўленым шляху ўпяршыню прыйшоў у пасёлак Выдрыцу цягнік.

Уздымаюцца тэлеграфныя слупы. Зазваніў тэлефон. Часовая электрастанцыя асьвятліла ўвесь пасёлак, дала электра-сілу для распачатага будаўніцтва. Кожны дзень прыбывалі людзі. Старыя будынкі стаялі бяз стрэх. Мясьцінамі нацягвалі брэзэнты. Далей, з падвозам матэрыялаў, зьявіліся бляшаныя стрэхі.

Усё гэта ўзбудзіла мясцовасьць з яе жыхарствам. Тут умацоўваецца позыцыя для

далейшага руху наперад, для заваяваньня балота, для здабычы чорнага золата, для здабычы сілы і пасылкі энэргіі стамлёным машынам.

Да месца пабудовы станцыі ад Выдрыцы на 3 кілёмэтры пракладаецца новая чыгунка, адначасна амаль роўналежна ўздымаецца насыпа для шашы. Яна павінна прайсьці праз вёскі Арахі. **Н і в е л і р о ў к а ў з д ы м а е в у л і ц у.** Вядома, суха робіцца. Але-ж тут насьцілаецца камень, і часамі можна было чуць ад селяніна:

— Нашы коні ня прывычны да такіх дарог, пазьбіваюць толькі капыты.

Арахаўцы ня супраць таго, каб дзе блізка каля іх існаваў завод.

— Мы гэтаму не супраціўнікі, а можна нават сказаць, што з усёй душою. А ў душы: „толькі каб не зачапілі майго агароду, хаты, а так, збоку, на вёрст 3—4, завод ці фабрыка якая не пашкодзіць".

У большасьці арахаўскіх сялян свая „званіца".

— Тут, у Арэхах, будзе магутная электрастанцыя. Яна будзе даваць сілу віцебскім, магілеўскім, аршанскім заводам.

І вось павольна перабірае стары селянін у сваёй галаве: „Віцебску, Магілеву, Воршы трэба электрычнасьць, дык яны прыперліся сюды ў балота". Ідзе па доўгай сьцежцы на балоце дзядзька Ермалай, прамоклі яго лапці, прысеў ён на бярозавы пянчук, пацягнуў праз доўгі цыбучок у нутро махорачнага дыму і тады закашляў думкаю.

„Блізка семдзесят гадоў хаджу я па балоце, церабіў яго, з лазы плёў кошыкі, драў лыка, высякаў з бярэзіны вязы і ніколі нідзе ніякага „лакстрычаства" ня бачыў. Ну, бывае часам хто ўпаліць корч, ну дык вядома—увечары ён бляск дае".

Гусьцей зьбягаліся маршчыны ля вачэй. Мацней сьціскалі зубы цыбучок, а дымок ад люлькі тоненькай палойкай лёну слаўся па-над сівай галавою.

„А можа яно дзе глыбока ў зямлі закопана? Кажуць-жа людзі, што ў зямлі, глыбока, глыбока, жыве агонь. І бывае, што ён так разгарае зямлю, што яна трэскаецца, і тады гэты агонь выскаквае наверх і, калі тут блізка хаты—спаліць усё дашчэнту. Няўжо тут блізка каля нас жыве такі агонь? О, крый божа!..".

З неспакойнай думкаю ішоў дзед Ермалай па ціхай і спакойнай сьцежцы на балоце. Прышоў дадому, а ўнук спаткаў яго ў варотах. Ён чакаў дзеда, каб, як заўсёды, падзяліцца з ім навінамі і паслухаць дзедаву думку.

— Прыехала многа нейкіх тэхнікаў, усё хадзілі каля Арахоўскага возера, панавезьлі нейкіх трубаў і казалі, што будуць прабіваць у зямлі дзіркі.

Дзед Ермалай, якога ніколі ня мог спужаць у гушчары лясоў ніякі зьвер, цяпер як быццам здрыгануўся.

— Кажаш, прабіваюць зямлю?

— Ага, мусіць будуць даставаць ваду.

— Агонь, унучак мой, агонь, а не ваду, лякстрычаства шукаюць,—з трывогаю паправіў дзед і сеў на ганку.

— От у нас тут, дзедка, будзе хораша—відно, відно, як удзень.

„На пажары таксама відно", адказвае ў думцы дзед. „Прыдзецца скарэй высяляцца куды".

— Кажуць, дзедка, што нашае вёскі тут ня будзе.

— Так, так... Згарыць, саколік мой, усё.

— Ды не, тут будзе станцыя, а нам дадуць другое месца.

Тэхніка мацае грунт, выбірае месца.

Паглядае дзед са свайго агароду, хочацца падыйсьці, і страшна. Нарэшце бачыць, што там зьбіраецца многа людзей. „Няўжо такі ім ня хочацца жыць? Падыйду і я". Падышоў дзед Ермалай, сьціснуў у зубах цыбучок свае люлькі, маўчыць і слухае. Арсэнчыкаў хлапец, комсамолец, ужо спрачаецца, і так заўзята, нібы ён усё ведае лепей за ўсіх.

Праўда, пра станцыю ён пачуў у вёсцы раней за ўсіх, з тэхнікамі, інжынэрамі ён таксама пасьпеў пагутарыць, але яму патрэбна была толькі аснова, а далей яго фантазія сьмела рысавала вялічэзныя гмахі, якія рассыпалі электрычныя праменьні на сотні кілёмэтраў: „Іголку знойдзеш уначы на шашы, во якое будзе сьвятло".

— Што ты пстрыкаеш сваім сьвятлом?—перабіў яго дзед,— бачыш ты яго, разышоўся. Ён ужо ўсё тут ведае. Зьбегай дадому ды папрасі матку, каб уцерла табе нос.

Мужчыны зарагаталі. Перад імі храбра тырчэла дзедава барodка. а з носа яго зьвісала капелька. Так яно па старасьці бывае.

— Схадзі, браце, як кажа дзед, дадому,— зьвярнуўся да хлапца адзін мужчына, а дзед сваю капельку з носу сам здыме. Усе зарагаталі.

— Парагачэце, парагачэце сабе, бо пасьля ці прыдзецца,— адказаў дзед і адвярнуўся да суседа, каб зачэрпаць сваёю люлькаю карашкоў з яго капшука.

На адчыненьні Асінстану.

Разыходзіліся людзі па хатах. Разыходзіліся з рознымі думкамі, але аб адным. Наўрад ці думаў хто так, як думаў стары Ермалай, але большасьць сялян пазірала на распачатую працу каля Арахоўскага возера са свайго агароду, са свайго двора, са свае печы. І агароды з агароднінаю, і печы—усё гэта добрыя рэчы, але калі з гэтых месц меціцца сьвет, жыцьцё новага грамадзтва, дык трэба сказаць: ня толькі „зьлязай з печкі", а „к чорту такія печкі і агародзікі".

З Ермалаямі пагутарыць забаўна. Ермалаяў дала старая царская, прыгнечаная цемрай вёска, вёска „чыстай і нячыстай" сілы—з шаптунамі, знахарамі, папамі, лясунамі, дамавікамі. Вякамі стаяла вёска на адных слупох, і раптам—новая эпоха. Узьняліся дзеці, унукі і калоцяць гэтыя слупы. Ермалаям цяжка зразумець, што яны апынуліся ў другой эры, што апрача 1930 году ідзе 13-ты год ад Кастрычнікавае рэволюцыі, што чалавецтва, народжанае ў гэтую эпоху, пачынае больш разумець, чым Ермалаі. Трагедыя Ермалаяў у тым, што яны—дзеці перад дзецьмі Кастрычнікае эпохі.

Мы ня злуемся на Ермалаяў, калі яны, лежачы на сваёй печы, бурчаць на ўнукаў, што заваявалі царкву пад піонэрскі клюб. Іх вуснамі бурчыць старая цёмная вёска. Гэтая вёска зломана настолькі, што дні яе існаваньня зьлічаны. Сямідзесяцігадовыя Ермалаі пражылі столькі, што ня іхнай „тэхнікай" будзе будавацца новая вёска. Шануючы жыцьцё працоўных Ермалаяў, сыны і ўнукі кажуць: „жывеце, дзедка, на здароўе, калі маеце яшчэ сілы, памагайце, толькі не забывайцеся, што вы жывяце ня толькі ў 1930 годзе, а ў 13 годзе Кастрычнікавае рэволюцыі".

Дык вось у 11-м такім годзе (або ў 1928) закладаецца галоўны корпус электрастанцыі. Многа прабівалі ў зямлі дзірак, глыбока выкапалі зямлю, а вёска Арахі стаіць на месцы.

— Давайце камень!—кажа Асінбуд.

Арахоўцы ня сьпяць. Сныцьцілі ўсё поле. Пачалі рыдлёвачкамі мацаць, грукне—цягні яго сюды. Грыміць чыгунка пад цяжарам цэманту, жалеза, лесу. Будуючца склады. З кожным днём прыбывае народ:

Землякопы,
жалезабэтоншчыкі,
каменшчыкі,
маляры,
вадаправодчыкі,
ацяпленцы,
тынкоўшчыкі,
абмуроўшчыкі,
кацельшчыкі,
арматуршчыкі,
электра-монцёры і шэраг іншых кваліфікаваных рабочых.
Інжынэры—кіраўнікі работамі.

Усё гэта зьліваецца ў адзіную творчую сям'ю, з рук якіх вырастае наш магутны **А с і н б у д.** Цэмантам у гэтай сям'і зьяўляецца колектыў партыйнаў-комуністаў. Без такога цэман у социялістычнае будаўніцтва клеіцца слаба. Слабы цэмант—слабае будаўніцтва.

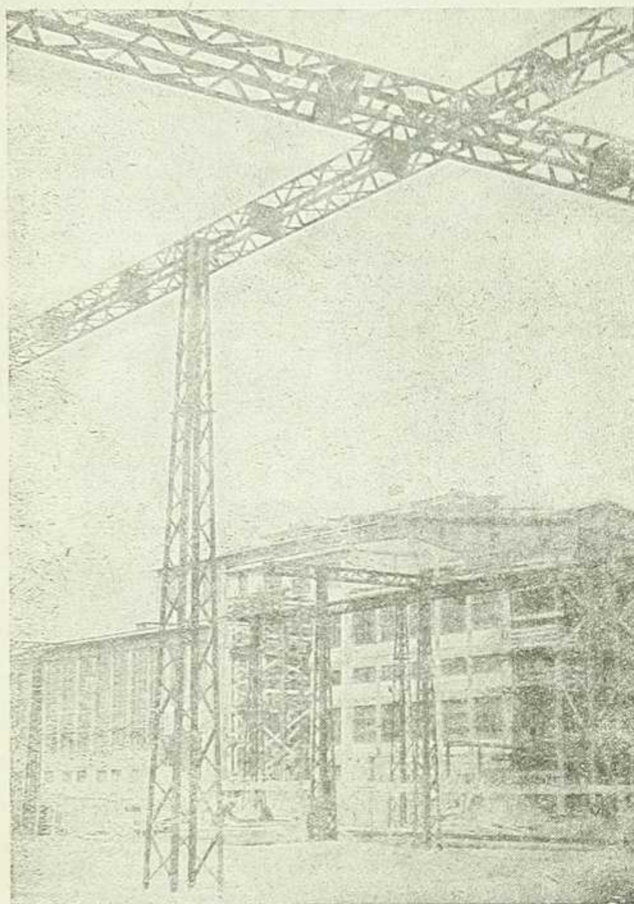
На Асінбудзе наглядаліся розныя моманты. Былі моманты прасочваньня ў гэты цэмант вільгаці, але свячасовыя крокі вышэйшых парторганізацый выцягвалі гэтую вільгаць, і цэмант зноў набываў тую сілу, аб якой гаворыць сёньняшні Асінбуд сваімі турбінамі, сваёй электрасілай.

Рабочы социялістычнага будаўніцтва—ня проста рабочы.
Ён сьвядомы грамадзянін гэтага будаўніцтва.

Ён ведае, на што і куды ідзе яго энэргія. Яму вядома, што ён рабочы, ён-жа і гаспадар і ўладар свае працы. Тут рабочыя з розных куткоў Савецкага Саюзу, розных нацыянальнасьцяй. Рабочы камітэт яднае людзей розных профэсій і спэцыяльнасьцяй.

Усе гэтыя людзі ўтвараюць адзіныя грамадзкія організацыі—МОПР, Авіяхім і іншыя. Яны маюць свой клюб, радыёўстаноўкі, газэты, часопісі, бібліотэку. Знаходзячыся воддаль гарадзкіх цэнтраў, яны не адарваны ад гэтых цэнтраў. Іх пульс жыцьця б'ецца ва унісон з пульсам усяго пролетарыяту соцыялістычнае будовы. На гэтай пабудове мы бачым не нявольніка працы, а свабоднага творцу.

На Асінаўскім балоце ідзе пляніроўка гораду. Ён захоплівае вёску Арахі. Праз яе пракладваюцца чыгуначныя шляхі, па якіх павінны ісьці харчы станцыі—торф.

Хочаш-ня-хочаш, а „сыходзь, вёска, з яснай явы" (з вершу Я. Купалы). Дайшло да агародзікаў, да хатак, печы. Вось тут і выявілася ўся трухлявасьць гэтай вёскі.

Загаманіла яна, толькі не адзіным голасам, а рознымі. Адны пра перасяленьне ў Крым, другія пра організацыю колектыву, трэція пра тое, каб заставацца на месцы. Няхай, значыць, Асінбуд адсоўваецца крыху далей ад вёскі. Што ім, гэтым апошнім, да таго, што заводы Беларусі крычаць:

„Дайце электрасілу!".

Ім свая печка і малюсенькія з лучынкамі вокны засланяюць Асінбуды. І гэта ў такі момант, калі авангард пролетарыяту—яго партыя ўкладвае сваю энэргію, свае мазгі, рабочыя—свае мускулы, нэрвы,—вёска ў яе некаторай частцы трымаецца за старую печ.

Вось гэта яшчэ раз яскрава паказвае, што такую вёску трэба хутчэй разбураць. Сапраўды, здаецца, невялікая вёска Арахі, а клопату з ёю Асінбуду было даволі. Тым, хто ўвайшоў у колгас, зямля была прадастаўлена тут-жа, непадалёку; за перанос будынкаў, за ўгноеныя гоні заплочаны вялікія грошы. Атрымаўшы грошы, частка сялян прадала старыя хаты Асінбуду таксама за добрыя грошы.

Вядома, што Савецкая ўлада бедняка і серадняка ня дасьць у крыўду, яна ім памагае. Але-ж нельга гладзіць па галоўцы таго, які, пранюхаўшы, дзе будзе праходзіць лінія перадачы току, стараецца паставіць зруб якое вараўенькі, каб яму сплацілі добрыя грошы за зноску.

Дзе-ж тут у такога селяніна грамадзкае пачуцьцё? Гэта-ж пасутнасьці кулацкая работка. У рабочых колектывах такія зьявы кваліфікуюцца, як рвацтва, шкодніцтва. А калі сёньня з такімі зьявамі вёскі абыходзімся мякка, дык мы ўлічваем усе страшэнна цяжкія ўмовы, у якіх выхоўваўся бядняк і блізкі да яго серадняк.

Колгасы: імя Леніна, „Чырвоны Прамень" і іншыя, якія вырасьлі вакол Асінбуду, пад гукі цягніковага гудка, пад звон сталі, пры жорсткай барацьбе з кулацтвам, пры электрычнай лямпе Ільліча—вось, што прышло на месца старой вескі Арахі. Вось тыя лябараторыі, з якіх павінен выйсьці новы селянін з грамадзкім колектыўным пачуцьцём рабочай клясы, з поўным уясьненьнем свае ролі ў соцыялістычным будаўніцтве, у перабудове сьвету.

Галоўны корпус станцыі—пры возеры, а да яго спускаецца града, як-бы шырокі земляны вал. Гэта вышэйшае месца выбрана для рабочага пасёлку. Чатыры трохпавярховых вялічэзных муры выстраіліся ў шарэнгу ўздоўж гасьцінца. За імі пяць будынкаў другое чаргі, а побач два котэджы. На сёняшні дзень усе будынкі гатовы. Паравое ацяпленьне, вадаправод, электрыка. Тут прасторна і сьветла.

Вось у якіх умовах павінен жыць будаўнік соцыялізму, рабочы, інжынэр, селянін.

Абапал гэтага пасёлку распасьцёр сваю цудоўную кайму малады лес. Яму хочацца дагнаць рост будынкаў, але гэтага зрабіць яму ня хопіць сілы. Ён на нізіне, і пры самым найвышэйшым сваім росьце ён усё-такі будзе дыванам, які нібы знарок разасланы перад ганкам дому. Жыхары гэтых будынкаў будуць любавацца купчастымі верхавінамі рознакаляровых дрэў.

А верасень усё-такі—мастак. І сёлета ён асабліва пастараўся:
пазалаціў ён лісьце маладых бяроз,
пачырванеў асіну, вербалозу,
згусьціў зялёны колер на сасьне, яліне,
і на будовы строгіх ліній,
на горды Асінбудаў мур
— ён разаслаў вячэрні сонечны пурпур. (Дзе вы, Ромбаўцы? аў! [1])

Пераклікаюцца гудкі Энэргабуду, торфзаводу, электрастанцыі ў Выдрыцы, цягніка, дрэзіны. Гуляюць яны бурным рэхам па лясных прасторах, рэчках, возеры, рэжуць цішыню лясоў, балот і ўдзень і ўначы.

Няпрывычная музыка для лясных жыхароў. Кажуць, што аднаго разу самы старшы з іх—мядзьведзь такі рашыў пацікавіцца. Падышоў да чыгункі, што ідзе на торфараспрацоўкі, прылажыў вуха да рэек і слухае, а тут ліхтары аўтодрэзіны і секанулі бляскам па вачох, гукнула сырэна—адступіўся ў бок, даў дарогу.

Вось яна, жывая казка.

У казках чалавек даўно шукае скарбаў на балоце. Ускочыць спрасонку, ухопіць рыдзёлачку і пашоў. Капане, а там убачыць чорта лысага. Скарб на балоце ёсьць, толькі шукаць яго трэба з нівелірам.

Вось так узброены чалавек вышаў на балота і знайшоў скарб.

На сорак шэсьць кілёмэтраў на балоце цяпер ужо пралажана вузкая чыгунка. Спэцыяльныя торфа-паязды шэрымі істужкамі разьбягаюцца па розных напрамках.

Машыны рэжуць „балота" на мільёны кавалачкаў, далей раскладаюць на балоце і, калі падсохнуць, складаюцца ў вялікія сьцірты-штабелі.

Сёлета працавала дзесяць машын. На наступнае лета мяркуецца пусьціць яшчэ дванаццаць фрэзэрных машын. Скардзяцца кіраўнікі, што дрэнна было з рабочаю сілай—яе не хапала на 70 проц.

Зараз ствараюцца найлепшыя ўмовы для працы тарфянікоў. На абшарах балота ў розных мясцох будуецца дванаццаць рабочых пасёлкаў. Шэсьць ужо скончаны. Цяпер цэнтральным пасёлкам зьяўляецца пасёлак № 2. Абапал доўгае вуліцы размясьціліся: кантора, рабачком, школа, пошта, больніца, клюб з радыёўстаноўкай, хлебапякарня, дзьве сталоўкі, пажарнае дэпо з вышкаю і званком, майстэрні, гараж аўтодрэзіны і цэлы рад кватэрных будынкаў для сэзоньнікаў.

Вось што ўяўляе з сябе рабочы пасёлак на Асінаўскім балоце. Гэта невялічкі культурны гарадок.

---

[1]) РОМБ—Рэволюцыйная організацыя мастакоў Беларусі.

І такіх пасёлкаў будзе дванаццаць, адзін з якіх будзе размешчаны на востраве, дзе цяпер некалькі хутароў пад назваю „востраў", і гэты пасёлак будзе зьяўляцца цэнтральным.

Тут будуць пабудаваны вялікія цагляныя будынкі, тут будзе зьмяшчацца галоўнае кіраўніцтва торфараспрацовак, торфзаводу. А завод не маленькі. У летнюю пару тут будзе працаваць каля 3000 сэзоньнікаў. Гэта вельмі цікавае і своеасаблівае прадпрыемства. Цяпер яно выдзелена ў асобную адзінку і перайшло пад кіраўніцтва Белторфу.

Трудна ўявіць усю веліч разгорнутае работы, не пабываўшы, не пагляд зсўшы. У Беларусі нараджаецца новая сям'я гарнякоў, разгортваюцца капальні чорнага золата. На паўтары мэтры глыбіні здымаецца пласт зямлі на плошчы тысяч гектараў. Застанецца добрая зямля, якая пойдзе для пашырэньня сельскай гаспадаркі.

Беларусь балотная ператвараецца ў квітнеючыя палеткі новай. колектыўнай, соцыялістычнай вёскі.

Патомкі нашы, а можа яшчэ і мы запішам у гісторыю— быў 13-ты год або, як даўней лічылі, 1930. Была ў нас першая пяцігодка. Партыя пролетарыяту паклікала выканаць яе ў чатыры гады. І ўзьняўся тады творчы ўздым:

Ударнікі, наперад!
Вайна гультайству і нядбайству!
Сьмерць шкоднікам!
Што?
Опортуністы наставілі рогі?
Прэч з дарогі!
Мацней удары молата!
Уздымайся край
магутным волатам!
І ў цемені балота заблішчэлі зоркі.

А было яно вялікае балота, векавечная вада стаяла тут, ні сьцежак, ні дарог, а вячэрнюю парою расьцілаўся вэлюмам туман.

Была ня лёгкая пара, часамі не хапала тэхнікі, навукі, былі няхваткі і з харчамі, але будаўнікі загартавалі свае мускулы мацнейшым гартам Ленінскае партыі,

і задымілі трубы новых фабрык,
электрычных станцый,
узьнялі балота,
і на месцы дзікае травы—
ўзрасьцілі буйнае калосьсе жыта.

Як бачыце,—пабудавалі мураваныя дамы і насадзілі сад.

І слухаць будуць дзеці гэтую гісторыю і скажуць: слава вам, бацькі, браты і сёстры!

Расчыніліся дзьверы гаражу, і ліхтары аўтодрэзіны ўрэзаліся ў цемень верасеньскага вечара. Група партыйцаў едзе на Асінбуд на партсход. Роўненькай палоскаю сьцелюцца пасмы ліхтароў. З боку паглядзець, дык быццам бяжыць у цемені адзін агонь. Калі вы едзеце на аўтодрэзіне, вы нібы пералятаеце нейкае бяздоньне і здаецца, што вось гэтая чыгунная істужка, гэты бляск ліхтароў — адзіны шлях, па якім вы можаце імчацца. Вы сваім тварам расьсякаеце паветра, па галаву тужэй нацягваеце шапку і моўчкі слухаеце рэек гул і яго водгалас у балотных пералесках.

Дрэзіна павярнула па галоўную дарогу. Вы бачыце ў розных мясьцінах яскравыя агні.

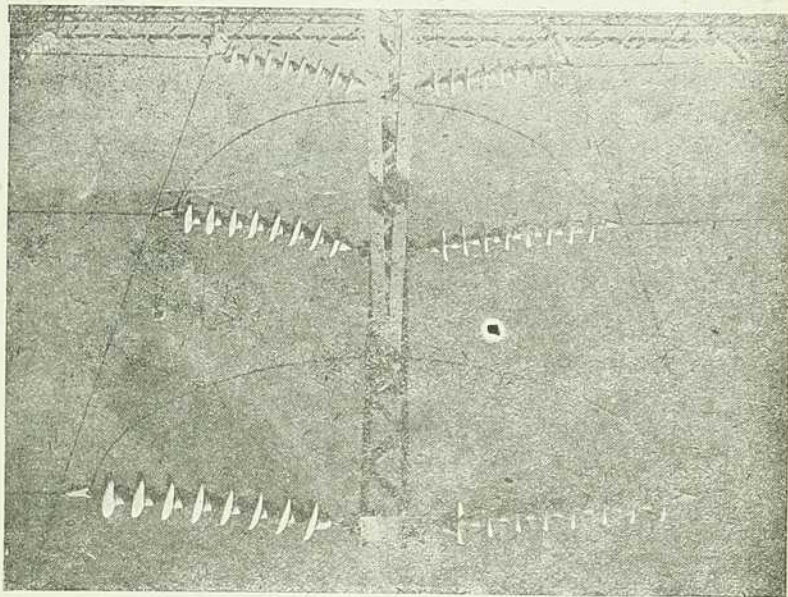
Вы бачыце ў адвечнай цемені асінаўскіх балот агні.

Электрычнасьцю асьветлена балота.

А дрэзіна, нібы той „ковер-самолет", імчыць вас далей. І ўздымаецца пад дрэвамі высока-маладая думка птушкай-сокалам.

Вось вам і казка.

Фантазія чалавека стварыла казку. А творчая „фантазія" пролетарыяту вольнае краіны з некаторых казак робіць быль.

Соцыялізм у нашым краі для некаторых—казка.

А Асінбуд з электрыкаю на балоце заяўляе:

Ня казка гэта і ня сон. Соцыялізм у СССР—сапраўднасьць, факт!

Культура БАЛОТ

Яўген Жук. *(Нарыс)* Фото Ўл. Семянякі.

За паўтара кілёмэтры ад тэрыторыі Першай усебеларускай выстаўкі знаходзіцца Менская балотная станцыя. Пачатак існаваньня яе адносіцца да 19 2 году. Царскі ўрад, адсутнасьць сродкаў для правядзеньня дасьледчай работы, пазьней грамадзянская вайна, нямецкая і белапольская окупацыі не давалі магчымасьці разьвіваць досьледы на Балотнай станцыі. Фактычна сталая работа на Станцыі пачалася ў 1922 г.

Прайшло восем год. Адвечнае дрыгвянае балота абудзілася і ператварылася ва ўраджайныя, квітнеючыя палі. Сёньня на гэтым месцы знаходзіцца сустаўная частка Ўсебеларускай выстаўкі—павільён культуры балот. Ня толькі навуковыя дасягненьні Станцыі, але і вынікі практычных досьледаў савецкай мэліорацыі—вось што паказвае сёньня гэты павільён.

* * *

2.600 тысяч *га* займаюць балоты Савецкай Беларусі. Больш паловы плошчы ўсіх ворных зямель нашай рэспублікі знаходзіцца пад яшчэ не абуджанымі прасторамі.

Балоты бываюць трох тыпаў: нізінныя, пераходныя і верхавыя, альбо мохавыя. Першы тып балот знаходзіцца ў басэйне ракі Прыпяці (Палесьсе). Гэтая частка Савецкай Беларусі мае каля 40% балот.

Нізінныя балоты зьяўляюцца найбольш карыснымі. Торф, які здабываецца на балотах гэтага тыпу, ідзе на апал і ўгнаеньне, а глеба пасьля мэліорацыі засяваецца збожжавымі культурамі. Ураджай на такім балоце высокі. Толькі пшаніца і грэчка не растуць на ім. Глеба нізіннага балота багата азоцістымі ўгнаеньнямі і мае шмат вільгаці, што як-раз ня спрыяе для ўраджайнасьці пшаніцы і грэчкі.

Расьліннасьць нізінных балот багатая. Пасьля мэліорацыі балота, гадавы прырост хваёвага лесу павялічваецца ў 5—6 разоў. Экспонаты павільёнаў яскрава гавораць аб гэтым.

Значна ніжэй стаяць балоты пераходнага тыпу. Яны маюць больш моху. Ураджайнасьць травастою бывае ад 20 да 50 пуд. з гектару. Расьліннасьць шмат чым адрозьніваецца ад першага тыпу. Стаяць на балоце бярозк, ды хвойкі, на выгляд маладыя але яны—каржакі, вышынёя да 3 мэтраў, ім па 25—30 год.

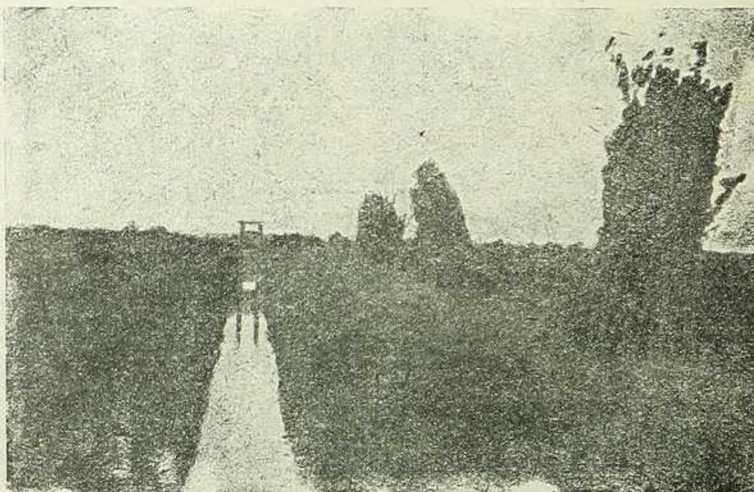
Нарэшце, ідуць балоты мохавыя. Гэта самы горшы тып. Уся глеба складаецца з моху сфагнуму, і багун ды ягаднікі—вось расьліннасьць гэтых балот. Дзе-ні-дзе прабіваецца сака, ды часамі сустракаецца расіца круглалістая. Мохавыя балоты найбольш пашыраны ў басэйне ракі Бярэзіны.

Карты, дыяграмы, рысункі мэліорацыі балотных масываў, віды дрэнажу на глыбокіх і мелкіх балотах, модэль зямлячарпалкі на Мар'іне, прылады мэліорацыі ды дзесяткі іншых экспонатаў паказвае пакой мэліорацыі.

На сьцяне зіхацяць літары лёзунгу: „Мацней бярэцеся за культуру балот". Гэты лёзунг нездарма вісіць тут. Ня толькі прыгожыя словы лёзунгу заклікаюць рабочых ды працоўнае сялянства Савецкай Беларусі пад кіраўніцтвам ленінскай партыі весьці барацьбу за ператварэньне балотных масываў ва ураджайныя нівы. Жыцьцёвая практыка агітуе за мэліорацыю.

* * *

Менская балотная станцыя займае плошчу ў 300 *га*. Палову яе складаюць мэліораваныя балоты, а рэшту—мінэральная глеба.

Канаплі на балоце каля Менску.

Гарбуз і капуста, выгадаваныя на асушаным балоце ў Менску.

Высокіх ураджаяў станцыя дамагалася шляхам мэханізацыі, угнаеньня, правільнага севазвароту ды ўжываньня высокаўраджайных гатункаў насеньня.

Ураджайнасьць зерневых культур на станцыі надзвычайна высокая. Гектар азімага жыта дае 28 *цнт.* Найбольшы ўраджай аўсу 36 *цнт*, і ячменю 26 *цнт* з *га.*

Як паказваюць досьледы Станцыі, для умоў нашай краіны самы найлепшы час засеву збожжавых культур на балотных глебах ад 20 жніўня да 10 верасьня.

Спрыяючыя ўмовы на асушаных балотах для разьвіцьця гародніцтва. На балотнай глебе гатунак капусты „Кашыркі" даў з *га* 557 *цнт* у той час, калі на мінэральнай глебе ўраджай гэтай капусты—258 *цнт.*

Ня менш значныя посьпехі дае разьвядзеньне ягад на мэліяраванай балотнай глебе. Ураджай маліны праз адзін год пасьля пасадкі 5,5 *цнт* з *га,* праз два гады — 17 *цнт*, праз тры—20 *цнт.* Высокі ўраджай даюць трускаўкі. Першы год—8 *цнт*, а праз два гады—52 *цнт.*

Практыка досьледаў Балотнай станцыі знайшла свой адбітак і пацьверджаньне ў мэліорацыйных таварыствах на мясцох. Рост мэліорацыйных таварыстваў БССР з кожным годам павялічваецца. У 1924-25 годзе іх было 425, з 79 тыс. 666 членаў, а ў 1929-30 годзе налічваецца ўжо 1.300 і ахапляюць яны 261.500 членаў.

Дасягненьні таварыстваў у справе змаганьня за культуру балот прадстаўлены ў асобным пакоі павільёну дзесяткамі экспанатаў жыта, аўса, канапель, лёну...

На асушаным балоце пераходнага тыпу 1-ае Паварчыцкае мэліорацыйнае таварыства, Старобінскага раёну, пры ўжываньні мінэральнага ўгнаеньня дабілася ўраджаю аўса 39 *цнт* з *га.*

Ды ці толькі таварыствы? Дэманструюць свае посьпехі дзесяткі колектыўных гаспадарак Савецкай Беларусі.

Буйных посьпехаў дасягнула наша краіна на фронце мэліорацыі. Асушка Брагінскага, Мар'інскага ды іншых балотных масываў, на якіх зараз створаны соцыялістычныя гаспадаркі, высокая ўраджайнасьць палёў гэтых мэліораваных балотных абшараў, зьяўляюцца лепшымі агітатарамі за савецкую мэліорацыю. Толькі дзякуючы організацыі на Мар'інскім балоце буйных мэханізаваных гаспадарак соцыялістычнага сэктару за тры гады асушана 10.000 *га* балота і засеяна каля 3.000 *га* балотнай цаліны.

Балоты багаты торфам. Здабываюць яго на апал, падсьціл і ўгнаеньне. Тарфяны апал пачынае заваёўваць сабе ўсё больш пачэснае месца. Некаторыя раёны, як, напрыклад, Самахвалаўскі, амаль выключна ўжываюць на апал торф.

Мала ўвагі аддаецца торфу, як органічнаму ўгнаеньню. А між тым уплыў тарфянога ўгнаеньня на ўраджайнасьць вельмі значны. Калі гектар жыта без угнаеньня дае 7,5 *цнт*, дык з тарфяным угнаеньнем ураджайнасьць павялічваецца ў два разы.

Паказаны на выстаўцы ўзор тарфянога подсьцілу. Ён значна танней за саламяны, добра паглынае вадкасьць. Гной з тарфянога подсьцілу зьяўляецца найлепшым угнаеньнем для палёў, бо цалкам затрымлівае жыжку і аміяк. Пры ўжываньні яго спыняюцца хваробы ног жывёлы: макрэц, загніваньне стрэлак і г. д. Менш небясьпечны ён і ў часе пажару.

* * *

Па БССР да гэтага часу асушана 23.770 *га* балот. Пяцігадовы плян прадугледжвае асушыць 871.861 *га*, на што патраціць 50 мільёнаў р. дзяржаўных сродкаў. Нашай задачай зьяўляецца на працягу бл жэйшых гадоў заваяваць усе 2600 т. *га* балотных абшараў Савецкай Беларусі. Ад гэтай проблемы ў значнай ступені залежыць далейшае разьвіцьцё буйнага соцыялістычнага земляробства.

Праз мэліорацыю балотных масываў—дрыгвы да новых тысяч колектыўных гаспадарак, да новых соцен тысяч тон таварнага хлеба!

ЦАРКВА і КАСТРЫЧНІК

Нарыс Н. Бяліны-Падгаецкага

Яшчэ ў кастрычніку месяцы 1917 г. патрыярх Ціхан называе Кастрычніцкую рэволюцыю антыхрыставаю справаю і адкрыта заклікае сваю „паству“ да ўзброенага супраціўленьня бальшавікоў. Яраслаўскія папы таксама яшчэ ў эпоху выбараў ва ўстаноўчы сойм выкідаюць лёзунг „единой неделимой России“— лёзунг, пад якім пазьней праводзілі ўсю сваю контр-рэвалюцыйную агітацыю белыя генэралы.

У грамадзянскую вайну, калі расійскія контр-рэволюцыянэры ў кантакце з контр-рэволюцыянэрамі беларускімі, украінскімі, грузінскімі, з дапамогаю капіталістых Францыі, Англіі і Амэрыкі наступалі на толькі што народжаную і непасьпеўшую яшчэ ўзмацніцца ўладу саветаў—у грамадзянскую вайну праваслаўнае духавенства таксама было на старане рэакцыі, таксама актыўна дапамагала ёй.

У арміях Дзянікіна, Юдзеніча, Калчака і Ўрангеля служыла вельмі шмат папоў, якія нават са зброяю ў руках змагаліся супроць улады саветаў. Папы служылі ў белых генэралаў і ў контр-разьведках, яны выказвалі ў акупаваных краінах камуністаў, якія там перахоўваліся, яны ўсімі сродкамі дапамагалі белагвардзейцам у іх барацьбе супроць пролетарскае рэволюцыі.

* * *

Але, дзе „хрыстовая царква“ асабліва выявіла сваю контр-рэволюцыйную сутнасьць, дзе яна выявіла перад усім сьветам сваю нікчэмнасьць, выявіла выключную бессардэчнасьць і жорсткасьць,—дык гэта ў пытаньні аб вынясеньні царкоўных каштоўнасьцяй, у пытаньні аб арганізацыі з дапамогаю гэтых царкоўных каштоўнасьцяй, дапамогі галодным. У 1921 г. пасьля трох год выключнай па сваёй цяжкасьці грамадзянскай вайны, на зруйнаваную і змучаную Савецкую краіну абрушылася новае ліха: неўраджай і голад. З голадам разам ішоў рад заразных хвароб—тыфус і іншыя, якія ў сваю чаргу несьлі ў магілу дзесяткі і сотні тысяч ахвяр. І вось у гэты выключна цяжкі момант савецкая ўлада прыступіла да выняцьця каштоўнасьцяй з цэркваў, манастыроў і касьцёлаў краіны. Чаму так зрабілі? Мо, каб абразіць рэлігійныя пачуцьці верных, каб зрабіць шкоду рэлігіі і яе служкам? Зусім не! Прыступаючы да адабраньня каштоўнасьцяй, савецкі ўрад меў толькі адну мэту дапамагчы галодным.

Але на тое, каб можна было купіць за межамі хлеб, згушчанае малако, мяса, цёплую вопратку, патрэбна было золата, патрэбны былі каштоўнасьці, якія можна было-б выменяць на замежную валюту.

Здавалася-б, праваслаўная царква, якая так любіць гаварыць пра сваю міласэрднасьць і братналюбства, павінна была-б з радасьцю адгукнуцца на заклік савецкае ўлады дапамагчы галодным, якія ўміраюць, павінна была-б добраахвотна і шырока расчыніць сховы са сваімі багацьцямі. Бо ўміралі людзі! Уміралі жанчыны і дзеці! Уміралі тыя-ж самыя сяляне, тая „паства“, аб якой павінны былі-б, здавалася, клапаціцца царкоўнікі.

На справе-ж здарылася зусім іначай. Патрыярх „всея Русі“ Ціхан выдае дэкрэт, які забараняе царкоўнікам здаваць добраахвотна царкоўныя каштоўнасьці бальшавіком. Патрыярх Ціхан за невыкананьне гэтага свайго дэкрэту пагражаў — папоў пазбавіць сана, а вернікаў міран адлучыць ад царквы.

Тыя царкоўнікі, якім удалося разам з рэшткамі арміі Дзянікіна і Ўрангеля пакінуць абшары Савецкае краіны—гэтыя царкоўнікі, паднялі з прычыны дэкрэту аб выняцьці царкоўных каштоўнасьцяй, дзікае выцьцё за межамі.

* * *

Новая экономічная політыка. Закасаўшы рукі пролетарыят у Саюзе з бядняцка-серадняцкімі масамі сялянства пачаў адбудоўваць зруйнаваныя фабрыкі і заводы, пачаў будаваць соцыялізм у рэспубліцы працы. Вораг на ўсіх франтох грамадзянскае вайны разьбіты. Надзеі на тое, што савецкая ўлада зьгіне з дапамогаю замежнае інтэрвэнцыі разьбіта. Контр-рэволюцыя шукае іншых шляхоў дзеля барацьбы з бальшавікамі, знаходзіць іншыя мэтоды супраціву дыктатуры пролетарыяту, якая з кожным днём усё больш узмацняецца. На гэтай глебе адбыўся раскол у праваслаўнай царкве, якая падзялілася на „ціханаўцаў“ (пасьлядоўцаў контр-рэволюцыйнай лініі патрыярха Ціхана) і на „абнаўленцаў“, на царкву „мёртвую“ і на царкву „жывую“. Мы ня будзем тут разьбірацца ў канонах праваслаўнае царквы, з якімі згодны ціханаўцы ці з якімі ня згодны абнаўленцы. Скажам тут толькі адно, што абедзьве гэтыя галіны праваслаўнае царквы, як былі ў сваёй сутнасьці контр-рэволюцыйныя так і засталіся імі.

Раскол у праваслаўнай царкве адбіўся і ў сфэрах эміграваўшага за межы духавенства. Там ён набраў вельмі орыгінальную і характэрную ўсёй праваслаўнай царкве форму. Мітраполіт „парыскі“, вядомы пагромшчык на Хомшчыне Эўлогі падтрымлівае кандыдатуру на імпэратарскі прэстол у Расіі цяпер ужо памёршага былога вялікага князя Мікалая Мікалаевіча, а ў той час мітраполіт „ніцкі“ ня меншы, чым Эўлогі пагромшчык чарнасоценец Антоні Храпавіцкі стараецца за „Імпэратара Кірылу“.

Кіраўнік каталіцкага касьцёла, рымскі папа зараз-жа пасьля Кастрычніцкае рэволюцыі становіцца ў ясна варожую позіцыю ў дачыненьні да новае бальшавіцкае Расіі. Белыя эмігранты маюць цёплы прытулак у папскім Ватыкане, дзе аткрыта распрацоўваюцца пляны інтэрвэнцыі супроць СССР, пляны шпіёнажу і шкодніцтва ў Савецкім Саюзе. А каталіцкія ксяндзы, разам з папамі іншых рэлігійных культаў, прабуюць правесьці гэтыя ватыканскія пляны да жыцьця. Прыгадаем хоць-бы контр-рэволюцыйную арганізацыю каталіцкіх ксяндзоў у Ленінградзе ў 1918 г. Арганізатарамі, на чале якое стаяў Магілеўскі мітраполіт барон Рооб (цяпер біскуп у Польшчы), біскуп Цэпляк і пралат Буткевіч. Прыгадаем контр-рэволюцыйную дзейнасьць у 1920 г. ксяндзоў Мялецкага, Матулінаса, Хвядзько і шмат іншых. Прыгадаем злачынную работу ў тым-жа годзе ў Менску ксяндза Тамашэўскага.

Мусульманскае духавенства ў Кастрычніцкую рэволюцыю і ў гады грамадзянскай вайны арганізоўвае разам з белагвардзейцамі контр-рэволюцыйнае паўстаньне супроць улады саветаў на Каўказе і ў Туркестане. У Дагестане ў 1917 годзе (пасьля Кастрычніцкае рэволюцыі ў Расіі) белагвардзейцы і маллы (Мусульманскія папы) робяць пераварот і арганізоўваюць монархію—так званы „Эмірат Паўночнага Каўказу“ начале з „яго высокасьцю“ эмірам Узну-Хаджы-Ханам.

* * *

Што праваслаўнае духавенства і служкі іншых рэлігійных культаў не зьмянілі да гэтага часу свае варожыя позыцыі да пролетарскае дыктатуры, гэта ясна выяўляецца з цэлага раду контр-рэволюцыйных спраў, у якія за гэтыя апошнія гады так ці інакш былі замешаны гэтыя „боскія служкі“.

На Украіне, арганізаваная яшчэ у 1918 г. так званая „украінская аўтокефальная праваслаўная царква“ ўваходзіць складаю часткаю ў украінскую контр-рэволюцыйную організацыю „Саюз Вызваленьня Украіны“. А гэты саюз зрабіў сабе мэтай скінуць савецкую ўладу і перадаць Украіну ў рукі паноў і капіталістых. У украінскай аўтокефальнай праваслаўнай царкве знаходзяць сабе прытулак усе контр-рэволюцыйныя элемэнты краіны, якія маюць у гэтай царкве пасады папоў, дзякоў і т. д. Контр-рэволюцыйная дзейнасьць гэтае царквы стала цяпер так ясна, што нават сабраўшыся ў Кіеве ў канцы студзеня 1930 г. усеукраінскі сабор прымушан быў вынесьці рэзолюцыю, якая асуджае контр-рэволюцыйную дзейнасьць царквы і прызнае далейшае існаваньне гэтае царквы шкодным.

У 1927 г. у Менску, а ў 1929 г. на Валыні органамі пролетарскае дыктатуры ліквідуюцца шпігоўскія банды баптыстых, якія перасылалі контр-разьведкай варожых нам капіталістычных краін сакрэтныя весткі пра нашу Чырвоную армію, пра нашу прамысловасьць і г. д.

У канцы кастрычніка 1929 г. на Паўночным Каўказе выкрыта сэкта „імяслаўцаў“. Кіраўнікі гэтае сэкты—папы і былыя афіцэры белае арміі. Задачы сэкты: барацьба з савецкаю ўладаю, пропаганда дэзэртырства з Чырвонае арміі, падрыхтоўка да монархічнага перавароту.

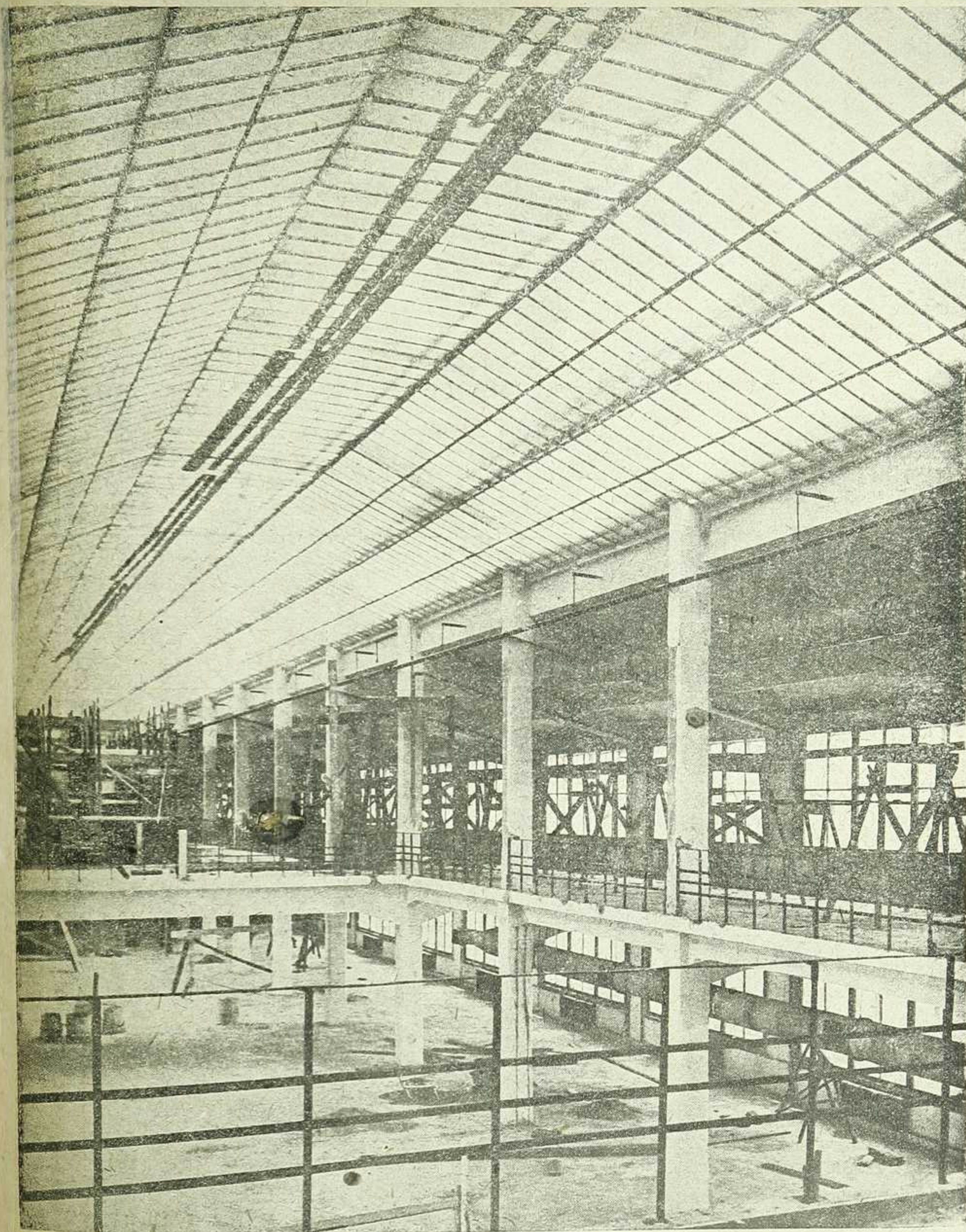
У лістападзе 1929 г. у Варонежы выкрыта сэкта „Фёдараўцаў“, на чале якое стаяць таксама белыя афіцэры і якая мае на мэце таксама монархічны пераварот.

У канцы 1929 г. у Вятцы выкрыта ўжо чыста монархістычная організацыя, на чале якое стаялі біскуп Астровінаў і поп Глушкоў—у мінулым афіцэр царскае арміі.

Вось пералік далёка ня ўсіх, а толькі найбольш буйных контр-рэволюцыйных організацый, у якіх на працягу толькі апошняга 1929 г. прымалі удзел прадстаўнікі розных рэлігійных культаў, пачынаючы ад праваслаўных біскупаў і канчаючы баптысцкімі „братцамі“. А колькі за гэты час было з боку царкоўнікаў іншых формаў шкодніцтва, як распаўсюджваньне, хлусьлівых чутак, перахоўваньня дробных разьменных грошай агітацыя супроць колектывізацыі і коопэрацыі, агітацыя супроць усіх мерапрыемстваў савецкае ўлады.

Праваслаўныя „бацюшкі“, як і ўсе іншыя служкі рэлігійных культаў, ворагамі пролетарскае рэволюцыі былі—ворагамі і засталіся.

ЧЫРВОНЫ ВІЦЕБСК БУДУЕЦЦА

ШВЭЙНАЯ ФАБРЫКА
Фото САЛАВЕЙЧЫКА

Новы дом дзяржбанку ў Менску. Рог Ленінскай і Савецкай.

Выданьне Беларускага Дзяржаўнага Выдавецтва. Адказны рэдактар МІХАСЬ ЧАРОТ.

ЧЫРВОНАЯ БЕЛАРУСЬ

ЦАНА 15 КАП.

N 23-24

А РЫШТАВАНЬНЯХ!

ФОТО УЛ. СЕМЯНЯКІ

ПРЫМАЕЦЦА ПАДПІСКА НА 1931 ГОД

САВЕЦКАЯ КРАІНА

НА НАВУКОВА-ДАСЬЛЕДЧЫ, НАВУКОВА-ПАПУЛЯРНЫ КРАЯЗНАЎЧЫ ЧАСОПІС

„САВЕЦКАЯ КРАІНА“—НАВУКОВА-ДАСЬЛЕДЧЫ, НАВУКОВА-ПОПУЛЯРНЫ МАРКСЫЦКА-ЛЕНІНСКІ КРАЯЗНАЎЧЫ ЧАСОПІС—ЗЬМЯШЧАЕ АРТЫКУЛЫ НАВУКОВА-ДАСЬЛЕДЧАГА, НАВУКОВА-ПОПУЛЯРНАГА, ПОЛІТЫЧНА-МАСАВАГА, ПУБЛІЦЫСТЫЧНАГА, АПІСАЦЕЛЬНАГА ХАРАКТАРУ, А ТАКСАМА КРАЯЗНАЎЧЫЯ НАРЫСЫ, МАРКСЫЦКА-ЛЕНІНСКУЮ КРЫТЫКУ, РЭЦЭНЗЫІ І БІБЛІОГРАФІЮ.

„САВЕЦКАЯ КРАІНА“—МАГУТНЫ БАРАЦЬБІТ ЗА МАРКСЫЦКА-ЛЕНІНСКУЮ ІДЭОЛЁГІЮ, ЗА ДЫЯЛЕКТЫЧНЫ МЭТОД МАРКСА—ЛЕНІНА Ў КРАЯЗНАЎСТВЕ І НАВУЦЫ, МАГУТНЫ БАРАЦЬБІТ ЗА ГЕНЭРАЛЬНУЮ ЛІНІЮ КОМУНІСТЫЧНАЕ ПАРТЫІ.

„САВЕЦКАЯ КРАІНА“—ВАЯЎНІЧЫ ЗМАГАР З ВАРОЖЫМІ МАРКСЫЗМУ-ЛЕНІНІЗМУ ПЛЫНЯМІ Ў КРАЯЗНАЎСТВЕ І НАВУЦЫ, СТАВЯЧЫ ЗАДАЧУ ВАЯЎНІЧА ЗМАГАЦЦА З КОНТРРЭВОЛЮЦЫЙНЫМ БЕЛАРУСК. НАЦЫЯНАЛ-ДЭМОКРАТЫЗМАМ ЗА ПРОЛЕТАРСКУЮ НАВУКУ І КУЛЬТУРУ, ЗА САВЕЦКАЕ КРАЯЗНАЎСТВА.

„САВЕЦКАЯ КРАІНА“—СТАВІЦЬ ЗАДАЧАЙ МОБІЛІЗАЦЫЮ ШЫРОКІХ МАС НА ДАСКАНАЛАЕ НАВУКОВАЕ ДАСЬЛЕДВАНЬНЕ ВЫТВОРЧЫХ СІЛ БССР У ІНТАРЭСАХ СОЦЫЯЛІСТЫЧНАГА БУДАЎНІЦТВА І НА НЕПАСРЭДНЫ ЎДЗЕЛ У ГЭТЫМ БУДАЎНІЦТВЕ.

„САВЕЦКАЯ КРАІНА“—ЗА САВЕЦКАЕ КРАЯЗНАЎСТВА.

„САВЕЦКАЯ КРАІНА“—ЗА ПЕРАБУДОВУ ЎСЕЙ КРАЯЗНАЎЧАЙ ПРАЦЫ НА НОВЫХ ВЫТВОРЧЫХ АСНОВАХ. КОЖНЫ ЗАВОД, КОЖНАЯ ФАБРЫКА, КОЖНЫ САЎГАС, КОЛГАС—ДАЁШ КРАЯЗНАЎЧЫЯ ЯЧЭЙКІ ДЛЯ ВЫВУЧЭНЬНЯ ВЫТВОРЧЫХ СІЛ У ІНТАРЭСАХ ПАСЬПЯХОВАГА СОЦЫЯЛІСТЫЧНАГА БУДАЎНІЦТВА.

„САВЕЦКАЯ КРАІНА“—ОРЫЕНТУЕЦЦА НА МАСАВАГА КРАЯЗНАЎЦУ. ПАРТЫЙЦЫ І КОМСАМОЛЬЦЫ, БЕСПАРТЫЙНЫЯ РАБОЧЫЯ, КОЛГАСЬНІКІ, БАТРАКІ, БЕДНАТА І ЛЕПШАЯ ЧАСТКА СЕРАДНЯКОЎ, СТУДЭНЦТВА, ВУЧНЁЎСКАЯ МОЛАДЗЬ, ВЯСКОВАЯ І ГАРАДЗКАЯ ІНТЭЛІГЕНЦЫЯ, АДДАНАЯ СПРАБЕ СОЦЫЯЛІСТЫЧНАГА БУДАЎНІЦТВА—АКТЫЎНА ПІШЭЦЕ Ў ЧАСОПІС ВАШЫ КРАЯЗНАЎЧЫЯ ДОПІСЫ.

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У МЕСЯЦ

УМОВЫ ПАДПІСКІ:

На год		На 9 м.		На 6 м.		На 3 м.		На 1 м.	
р.	к.	р.	к.	р.	к.	р.	к.	р.	к.
4	—	3	25	2	25	1	25	—	50

Падпіска з кожнага месяца

ПАДПІСКА ПРЫМАЕЦЦА:

У бюро падпіскі „Кніга-Поштай“ (Менск, Пляц Волі, 5), у рэдакцыі часопісу (Менск, рог Ленінскай і Унівэрсытэцкай, 29-35 Краязнаўства), ва ўсіх паштовых аддзяленьнях, у раённых і акруговых краязнаўчых організацыях і ва ўсіх кнігарнях Беларускага Дзярж. Выдавецтва і інш.

САВЕЦКАЯ КРАІНА ПРАДАЕЦЦА: у Цэнтральным бюро Краязнаўства пры Бел. Акадэміі Навук, ва ўсіх аддзяленьнях Белдзяржвыдавецтва і ва ўсіх аддзяленьнях і кнігарнях іншых выдавецтваў.